

LUNDS
UNIVERSITET

Efter avtjänat straff

En studie om fängelsedömdas upplevelser av att återintegreras i samhället

Av:

Carolina Olofsson & Karin Pallnéus

LUNDS UNIVERSITET
Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)
Vårterminen 2022

Handledare: Karl Dahlstrand

Examinator: Peter Bergwall

Abstract

The increase in crime is a high-profile problem area within the criminal policy debate in Sweden. Most political parties present stricter penalties as a possible solution. It is regulated by Swedish law how inmates shall, during their imprisonment, receive support in order to successfully reintegrate into society upon their release. This is in order to not relapse into crime. At the same time, former criminals have verified facing difficulties trying to reintegrate. This study aims to investigate how former prison inmates experience society and its attitude towards them upon their release. Furthermore, how this affects their opportunities for reintegration. To answer the issue, qualitative, semi-structured interviews were conducted with seven former prison convicts, both men and women. The material received during the interviews has then been analyzed through a thematic content analysis where common themes are highlighted. Furthermore, Symbolic Interactionism Theory has been used as the study's theoretical starting point which has contributed to an in-depth understanding of the analysis and to answer the question of the study.

In summary, we establish that the legal standards and how they are intended for prisoners to reintegrate do not correspond with the social norms. Meaning, how reintegration works in theory is not how it works in practice. Informants in the study testify to a certain exclusion and difficulties in finding jobs and housing after serving their sentence. The results of the studies indicate a necessary change in the reintegration process or an evaluation of the Swedish Prison and Probation Service's work.

Keywords: *Legal Standards, Previously Incarcerated, Reintegration, Social Norms, Symbolic Interactionism*

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Problemformulering	6
1.3 Syfte och frågeställning	7
1.4 Avgränsning	8
2 Tidigare forskning	10
2.1 Förfarande vid litteraturöversikt	10
2.2 Deskriptiv analys	12
2.3 Tematisk innehållsanalys	16
2.4 Avslutande diskussion och slutsatser	17
3 Teoretiskt perspektiv	20
3.1 Symbolisk interaktionism	20
3.1.1 Spegling i andra	21
3.1.2 Den generaliserande andre	21
3.1.3 Spontan synkronisering, funktionell identifikation & existentiell identitet	21
3.1.4 Sammanfattning symbolisk interaktionism	22
4 Metod och material	23
4.1 Val av intervju som metod	23
4.1.1 Genomförandet av intervjuer	23
4.1.2 Urval	24
4.2 Metod för analys	26
4.3 Etiska överväganden	27
4.4 Reflektioner gällande metodval	29
4.4.1 Redogörelse för studiens validitet och reliabilitet	29
4.4.2 Överväganden vid urvalsförfarandet	30
5 Resultat och analys	32
5.1 Presentation av resultat och informanter	32
5.1.1 Redogörelse för huvudtema	32
5.2 Upplevelser av möjlighet till återintegrering	34
5.3 Uppfattning om samhällets syn	37
5.4 Sociala sanktioner	39
5.5 Attityd till samhällets och myndigheters stödinsatser	40
5.6 Sammanfattning av resultatanalys	42
6 Avslutning	46
6.1 Diskussion	46
6.2 Slutsats	49
6.3 Förslag på vidare forskning	50

7 Referenser	52
8 Bilagor	55
8.1 Bilaga 1 - Intervjuguide	55
8.2 Bilaga 2 - Informationsbrev i samband med intervjufrågan	56
8.3 Bilaga 3 - Matris för resultat - Undertema 1	57
8.4 Bilaga 4 - Matris för resultat - Undertema 2	59
8.5 Bilaga 5 - Matris för resultat - Undertema 3	60
8.6 Bilaga 6 - Matris för resultat - Undertema 4	61

1 Inledning

I följande kapitel presenteras en bakgrund till uppsatsens ämne, problemformulering, syfte och frågeställning. Därtill redogörs för de avgränsningar som gjorts.

1.1 Bakgrund

Kriminalvården är en central byggsten i det svenska rättsväsendet. Myndighetens främsta uppdrag är att ansvara över häkten, fängelser och frivård, med syftet att minska återfall i brott med ledorden "att bryta den onda cirkeln" (Kriminalvården 2022). Myndighetens arbete grundas och planeras utifrån Förordning (2007:1172) med instruktion för Kriminalvården. Förordningen klargör i 2 § (SFS 2007:1172) bland annat att särskilda åtgärder ska vidtas när det kommer till förberedelser för frigivning samt att individanpassning av verkställighetens innehåll. Vidare tydliggör 3 § i förordningen (SFS 2007:1122) att utformningen av anstaltsorganisationen ska verka främjande och ändamålsenligt för de intagnas frigivning.

Fortsättningsvis grundas den intagnas verkställighet på bestämmelser som regleras i fängelselagen. Lagen föreskriver att "verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas" (Fängelselag 1 kap. 5 § 1 st. SFS 2019:610). Vidare framhålls att implementering av åtgärder som reducerar risk för återfall i brott skall verkställas (Fängelselag 1 kap. 5 § 2 st. SFS 2019:610). Lagen reglerar därmed på vilket sätt fängelsedömda ska återintegreras i samhället efter avtjänat straff och att fängelsevistelsen bör förebygga en fortsatt kriminell livsstil.

Kriminalvården, som tidigare nämnts, arbetar utifrån lagens bestämmelser och grundar sitt arbete efter denna. Med detta som bakgrund har visionen *Bättre ut* inom Kriminalvården skapats. Visionen, som utgår ifrån de rättsliga normerna, avser att förbereda intagna under sin fängelsevistelse för att underlätta återintegreringen i samhället efter avtjänat straff och på detta vis även förebygga att individerna återfaller i brott (Kriminalvården 2022).

I samband med den intagnes frigivning är det av relevans att lyfta fram en annan form av samhälleligt stöd som finns för att underlätta en individs återintegrering i samhället. KRIS, Kriminellas Revansch i Samhället, är en ideell kamratförening som bland annat

arbetar med stödinsatser såsom hjälp med boende och kontakt med arbetsförmedlingen. KRIS är en social sammanslutning av före detta kriminella och tidigare missbrukare som i dagens samhälle har kommit att få en större betydelse när det kommer till fängelsedömdas möjlighet till återintegrering efter avtjänat straff (Andersson & Nilsson 2017, s. 200).

1.2 Problemformulering

I dagens kriminalpolitiska debatt och inför stundande riksdagsval är diskussionen kring den ökande kriminaliteten ett uppmärksammat problemområde. Fler partier förespråkar en tuffare kriminalpolitik med hårdare påföljder såsom längre fängelsestraff. Bland annat har flera av riksdagspartierna talat om fördelen med strängare fängelsestraff då det skulle medföra att fler kriminella befann sig i fängelse och i förlängning innebära färre kriminella ute på gatan. Vidare har det parallellt pågått en debatt kring såväl anonyma vittnen som visitationszoner. Således tyder dagens kriminalpolitiska läge på en önskan om en tuffare kriminalpolitik med längre och hårdare fängelsestraff.

Samtidigt beskrivs i en delrapport av studien *The Stockholm life-course project* beställd av kriminalvården (Sarnecki & Sivertsson 2009, s. 10) att flertalet fängelsedömda vittnat om ett utanförskap efter att ha avtjänat sitt fängelsestraff. En majoritet beskriver även svårigheter med att finna arbete samt boende på grund av sin dom (Sarnecki & Sivertsson 2009, s. 14). Svårigheten att få anställning efter att ha fått en dom då allt fler arbetsgivare idag kräver utdrag ur belastningsregistret inför anställning är likaså något media belyser (Arbetet 2021). Ytterligare visar statistik från Brottsförebyggande rådet (2018, s. 9) att 40 procent av de som avtjänat ett fängelsestraff återfaller i brott inom ett år, något som kan argumenteras inte gå i linje med rådande kriminalpolitiska debatt. Utifrån detta går det att diskutera inkapaciteringens påföljder för såväl individen som samhället i stort.

Med denna bakgrund kan det således argumenteras för att det råder en diskrepans mellan rättsliga och sociala normer där återintegreringen efter avtjänat fängelsestraff inte verkar följa de sociala normerna. Förståelsen av *sociala normer* utgår i uppsatsen från Matthias Baier & Måns Svenssons (2018, ss. 30-35) förklaring av begreppet. De

menar att en norm kan beskrivas som ett handlingsdirektiv där det finns en standard inom en social grupp som dess medlemmar förväntas förhålla sig till (Baier & Svensson 2018, ss. 30-35). Upprätthållande av den sociala normen möjliggörs bland annat av *sanktioner* vilka Baier & Svensson uppger kan vara såväl positiva som negativa, men bägge i syfte att korrigerar individer till ett konformt beteende (2018, s. 38). I uppsatsen kommer fokus främst ligga på de negativa sociala sanktionerna. Vidare kan en social norm förklaras som samhällets eller den sociala gruppens uttryck för vad som är det normala eller förväntade (2018, ss. 30-35). De *rättsliga normerna* beskriver istället Baier och Svensson (2018, s. 15) som ett normsystem som är offentligt auktoriserat samt innehåller ett effektivt sanktionsväsende. Fortsatt menar de att detta system inbegriper såväl rättsregler, övervakning och sanktioner (2018, s. 15). Genom ett rättssociologiskt perspektiv kan enligt Schoultz och Nafstad (2020, s. 16) relationen mellan rätten och samhället analyseras och därmed kan det genom en rättssociologisk studie undersökas hur återintegreringen av fängelsedömda fungerar i praktiken. Med andra ord är det relevant att lyfta fram den rättssociologiska relevansen av det beskrivna problemområdet. Fängelsedömdas uppfattning av de sociala normerna, i detta fallet individens förståelse av samhällets syn på hen, blir därav en givande infallsvinkel i synliggörandet av denna grups möjlighet till återintegrering. Relationen mellan den tidigare fängelsedömdas upplevelse av de rådande sociala normerna och de rättsliga normerna som beskrivs i fängelselagen och som praktiseras genom Kriminalvårdens förberedande arbete blir därav rättssociologiskt intressant.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att belysa eventuella svårigheter och möjligheter vid återintegrering av fängelsedömda baserat på deras egna uppfattning av det sociala bemötandet och stödinsatser från olika samhällsinstanser. Det vill säga hur de rättsliga normerna, i detta fall stödinsatserna, stämmer överens med de upplevda sociala normerna och hur detta i sin tur påverkar återintegreringen i samhället. För att uppnå studiens syfte har följande frågeställning formulerats;

- Hur påverkas återintegreringen i samhället för tidigare fängelsedömda utifrån deras uppfattningar av de sociala normerna och samhällets syn på dem?

Med uppfattningar om samhällets syn menas vilka tidigare erfarenheter av bemötande från samhällsmedborgare och myndigheter som den fängelsedömda upplevt. Till detta är det av vikt att undersöka individens uppfattning om samhällets sociala normer. Med andra ord vilka förväntningar från samhället som den fängelsedömda tycker sig uttyda. Följaktligen om upplevelserna av andras bemötande påverkat fängelsedömdas syn på sig själva och om det i sin tur påverkat deras återintegrering. Därtill blir individens beskrivna erfarenhet av myndigheters bemötande och stöd vid återintegrering en aspekt som kan tänkas bidra till förståelsen för relationen mellan de rättsliga normerna och de rådande sociala normerna i samhället.

Därtill åsyftar tillämpandet av begreppet återintegrering individens tolkning av ett samhällligt inkluderande. Med andra ord har upplevelsen av en återintegrering centrerats till den individuella uppfattningen hos fängelsedömda. Forskningsfrågan ligger på en mikronivå där individens upplevelser står i centrum och undersöks ur ett *bottom-up* perspektiv. Nämda perspektiv förklaras av Reza Banakar (2020, s. 33) att man utgår från samhällsmedborgaren för att belysa dennes förståelse av rätten och hur de förhåller sig till sin förståelse. Fortsättningsvis avser benämningen *fängelsedömda* i denna uppsats de individer som avtjänat en fängelsedom i svenskt fängelse, det vill säga individer som är tidigare fängelsedömda. Nämnvärt är även att orden *återintegrering* och *återanpassning* kommer att användas synonymt genom uppsatsen. Därav görs ingen skillnad mellan ordens innebörd.

1.4 Avgränsning

Studien fokuserar enbart på individer som tidigare avtjänat ett fängelsestraff. Denna avgränsning har medvetet gjorts då lagrummet, fängelselagen (1 kap. 5 § 1 st. SFS 2019:610), som reglerar återintegrering och rehabilitering av fängelsedömda explicit uttrycker hur detta skall gå till. Vidare omfattar Förordning med instruktion för Kriminalvården (SFS 2007:1172) specifikt hur myndigheten skall tillgodose detta. Således kan studien genom avgränsning till denna målgrupp belysa hur väl

återintegreringen fungerat för fängelsedömda. Ytterligare en avgränsning som gjorts är att studien avser att undersöka tidigare dömdas egna upplevelser av sin återintegrering i samhället efter avtjänat fängelsestraff där de sociala normerna står i fokus. Studien kommer därav inte utvärdera varken fängeselagen, förordning med instruktion för Kriminalvården eller Kriminalvårdens vision *Bättre ut* utan kommer istället undersöka hur syftet och innehållet i detta efterlevs, uppfattas och upplevs av de personer insatserna är menade för.

2 Tidigare forskning

Nedanstående rubriker introducerar tidigare forskning inom området. Avsnittet innehåller en presentation av forskningsfältet, tillvägagångssättet för litteraturöversikten samt en analytisk del där utmärkande drag i artiklarna redogörs för. Därtill relateras den tidigare forskningen till undersökningens syfte, frågeställning samt uppsatsens teoretiska utgångspunkt. Sist finns en sammanfattande del där slutsatser kring den tidigare forskningen dras, samt en redogörelse för den rättssociologiska relevansen för denna uppsats utifrån den tidigare forskningen.

En presentation av den tidigare forskningen inom ämnesvalet är relevant då det ger en bakgrund till hur det vetenskapliga kunskapsfältet ser ut i dagsläget. Vidare kommer redogörelsen för den tidigare forskningen tillämpas som analysverktyg i uppsatsens resultatanalys. Dessutom medför en kartläggning av den tidigare forskningen möjligheter till att belysa brister eller avsaknad av forskning inom ämnesområdet vilket den egna studien kan bidra till att komplettera.

2.1 Förfarande vid litteraturöversikt

För att få en överblick över ämnet gjordes några första sökningar inom ämnesområdet på sökmotorn Google, där sammanlagt fyra sökfraser användes; "en gång dömd alltid dömd", "tidigare brottslighet, återintegrering i samhället", "skulle du anställa någon som varit dömd", "kriminellas återanpassning i samhället". Samtliga sökfraser gav träffar på tidigare publicerade kandidatuppsatser som avhandlande liknande ämnesområde. Genom läsning av uppsatsernas sammanfattningar kunde en bedömning göras kring relevansen för den tänkta studien. De uppsatser som bedömdes relevanta, det vill säga hade en liknande metod som tänkt i studien, var relativt nyligen publicerade samt innehöll nyckelord vilka stämde överens med vårt område kunde användas för att hitta tidigare forskning samt inspirera till sökord för hitta ytterligare material. Den tidigare forskning som hittades via kandidatuppsatserna och bedömdes vara av relevans söktes upp i databasen LUBsearch för att få mer information om författare, publiceringsland samt kontrollera att samtliga artiklar var *peer-reviewed*. Totalt påträffades tre artiklar på detta sätt.

För ytterligare inhämtning av material genomfördes en systematisk litteraturöversikt, något som Inger Lindstedt (2019, s. 128) beskriver som en kartläggning av vad som tidigare är gjort på området. Vidare menar Lindstedt (2019, s. 181) att ett systematiskt arbetssätt vid litteraturöversikten höjer kvalitén på det insamlade materialet. Följaktligen har såväl sökord som valda databaser valts med omsorg för att ge bästa möjliga sökresultat samt försäkran om att databaserna skulle täcka tänkta ämnesområde. Lindstedt betonar även vikten av att inte begränsa sina sökningar genom att använda för snäva sökord samtidigt som för generella sökord kan ge alltför många träffar som inte är av relevans, att använda fraser samt olika sökkombinationer är därför av vikt (Lindstedt 2019, ss. 178-181). Med detta i beaktning valdes väsentliga sökord ut för att senare kombineras på olika sätt i databaserna.

En första sökning gjordes med svenska sökord för att undersöka om material fanns att finna på svenska. Sökningar med olika kombinationer av svenska sökord på såväl Libris som universitetets databas LUBsearch gav tyvärr inga relevanta träffar på tidigare forskning. Fortsatta sökningar gjordes därför med engelska sökord. Även i detta fall gjordes de första sökningarna på LUBsearch, detta som ett medvetet val för att bredda urvalet av relevanta vetenskapliga artiklar. Sökningarna specificerades efter artiklar som var *peer-reviewed* samt publicerade efter 2007. Året 2007 valdes för att få en bredd i antalet sökträffar men samtidigt finna tidigare forskning som fortfarande är aktuell, därför valdes ett tidsspän på femton år.

För att specificera sökningarna ytterligare gjordes sökningar på EBSCOhost Criminal Justice samt socINDEX, då databaserna är under samma databasvärd kom samtliga träffar upp i bägge databaser och därför valde vi att endast utgå från Criminal Justice. En renodlad databas för rättssociologiskt material saknas därför ansåg EBSCOhosts databaser vara ett gott komplement då båda ovan nämnda databaser är tvärvetenskapliga och därmed ger utrymme för mer specifika sökningar för att kunna hitta relevant material. Relevansen bedömdes utifrån ett flertal olika aspekter. Artiklarna skulle vara *peer-reviewed*, skrivna på engelska och innehålla nyckelord som liknande de för studien. Totalt hittades tre artiklar till på detta sätt.

Tabell 2.1 Sökord för tidigare forskning

Engelska sökord
<i>Previously incarcerated, Served sentence, Reintegration of prisoners in society, Stigmatization, Stigma, Crime recidivism, Relapse into crime, Labeling theory</i>

Tabell 2.1 presenterar de engelska sökord som användes under den systematiska litteraturöversikten.

Tabell 2.2 Sökningar och träffar för tidigare forskning

Sökning och databas:	Sökord:	Antal träffar:
1. Lubsearch	<i>Served sentence AND Reintegration of prisoners in society</i>	2 varav 1 relevant
1. Criminal justice	<i>Crime recidivism AND Stigma</i>	19 varav 1 relevanta
1. Criminal justice	<i>Relapse into crime AND Stigmatization</i>	2 träffar varav 1 relevant

Fler sökningar gjordes med andra sammansättningar av sökorden, de som redovisas i tabell 2.2 är de som gav relevanta träffar för studien.

2.2 Deskriptiv analys

Den deskriptiva analysen kommer beskrivas utifrån artiklarnas utmärkande drag där metodval, publiceringsår, geografiskt studieområde och undersökningstyp är aspekter som lyfts fram. Huvudfokuset i denna rubrik är att urskilja och redogöra för artiklarnas centrala innehåll och artikelförfattarnas eventuella ställningstagande. Syftet med den deskriptiva analysen är att få en överblick av den internationella forskningen som finns inom ämnesvalet i dagsläget (Urinboyev, Wickenberg & Leo 2016, s. 8).

I en studie genomförd av Benson, Alarid, Burton & Cullen (2011, s. 387) har 1031 amerikanska män som dömts till att delta i ett behandlingsprogram i syfte att inte återfalla i brott fått besvara en enkät. I enkäten har de fått gradera i vilken mån de tros kunna återintegreras i samhället efter avtjänat straff, eller om de förväntar sig

stigmatiseras och uppleva ett utanförskap. Studiens resultat visar att majoriteten av respondenterna tror sig kunna återintegreras efter avtjänat straff och inte påverkas av stigmatisering. En slutsats som forskarna anser att studien indikerar är att reparativ rättvisa, exempelvis genom behandlingsprogram efter fällande dom kan vara en fördelaktig påföljd då det kan öka chansen för en positiv återintegrering (Benson et al. 2011, s. 389).

Batastini, Bolanost & Morgan (2014, s. 526) undersöker i en enkätstudie utskickad till totalt 456 studenter vid ett universitet i USA där de fick besvara i vilken grad psykisk ohälsa och/eller tidigare kontakt med rättsväsendet hos en arbetssökande spelar roll i anställningsprocessen. Respondenterna var dels psykologstudenter men även övriga studenter som valdes ut från en onlineportal. Såväl utbildningsnivå som ålder var varierad även om en majoritet av respondenterna var mellan 18-24 år och hade en gymnasieexamen som högsta utbildning (Batastini, Bolanost & Morgan 2014, s. 526). Studiens resultat indikerar att en majoritet av respondenterna anser att ett kriminellt förflutet till viss del påverkar beslutet om anställning. Dock anses att en individ med ett kriminellt förflutet i högre grad är anställningsbar än någon med psykisk ohälsa eller både och (Batastini, Bolanost & Morgan 2014, ss. 528-530).

Shantz, Kilty & Frigon (2009, s. 85) argumenterar för att fängelsemiljön präglar fängelsedömda kvinnor på både fysisk och psykisk nivå och därutöver begränsar och försvårar en lyckosam återanpassning till samhället. Trots att en målsättning för den straffrättsliga processen är att hjälpa personer att upprätthålla och återuppbygga sitt sociala liv kan en fängelsevistelse enligt författarna istället hämma en positiv integrering i samhället (Shantz, Kilty & Frigon 2009, s. 85). Författarna problematiserar därav grundtanken av en lyckad integrering genom att undersöka kanadensiska kvinnors erfarenheter av frigivning från fängelset. Artikeln redogör resultatet från en del av ett treårigt projekt, där djup- och semistrukturerade intervjuer genomförts med 20 informanter. Informanterna har varit föredetta fängelsedömda kvinnor som avtjänat 7-15 år i kanadensiskt kvinnofängelse och som har levt ute i samhället i minst fem år samt yrkesverksamma inom rättsväsendet och närstående till tidigare dömda (Shantz, Kilty & Frigon 2009, ss. 92-93). Studiens resultat visar att kvinnor som avtjänat ett längre fängelsestraff kommer ut till samma typ av destruktiva miljö som de levde i innan

fängelsestraffet. Utöver det måste kvinnorna försöka anpassa sig till ett samhälle som förändrats under tiden de suttit i fängelse samt hantera vad författarna menar är ett strukturellt utanförskap från resten av samhället (Shantz, Kilty & Frigon 2009, ss. 103-104).

Dako-Gyeke och Baffour (2016, s. 240) genomförde en kvalitativ studie i Ghana där 20 vuxna återfallsförbrytare djupintervjuades om deras upplevelser av att återetableras i samhället efter avtjänat straff. Flertalet av informanterna vittnade om ett utanförskap, stigmatisering och svårigheter att skaffa bostad, jobb samt bibehålla relationer. Dako-Gyeke och Baffour menar att utanförskapet och diskrimineringen som beskrivits av respondenterna tyder på att en förändring behöver göras gällande hur före detta kriminella skall återintegreras i samhället (Dako-Gyeke & Baffour 2016, ss. 248-249).

Ricciardelli & Mooney (2018 s. 343) menar att det finns en vetskap om att tidigare fängelsestraff kan stigmatisera individer och försvåra för dem att ta sig ut på arbetsmarknaden. Samtidigt menar författarna att detta område inte är tillräckligt undersökt och att kunskap saknas kring hur fängelsedömda skall kunna etablera sig på arbetsmarknaden igen (Ricciardelli & Mooney 2018, s. 343). Studien är gjord i Kanada genom longitudinella semistrukturerade djupintervjuer med 25 män och kvinnor som villkorligt frigivits och som forskarna följt under tre års tid (Ricciardelli & Mooney 2018, s. 350). Slutsatsen som Ricciardelli & Mooney presenterar är att respondenterna upplever en stress i att ta sig ut på arbetsmarknaden igen och att de lever i en ständig osäkerhet kring hur mycket en framtida arbetsgivare vet om deras kriminella bakgrund (Ricciardelli & Mooney 2018, s. 363). Författarna menar att fler insatser behöver göras i syfte att hjälpa personer som avtjänat ett fängelsestraff att ta sig ut på arbetsmarknaden igen (Ricciardelli & Mooney 2018, s. 363).

I en studie kring risken att återfalla i brott på grund av social exkludering har Tica & Roth (2012, s. 62) utgått från Howard Beckers teori om stämpling och stigmatisering. Studien är genomförd i Rumänien och grundar sig på semistrukturerade intervjuer med 26 manliga återfallsförbrytare och tre tidigare intagna män som inte återfallit i brott efter sitt avtjänade straff (Tica & Roth 2012, s. 67). Slutsatsen som författarna drar av studien är att det inte är gärningspersonen ensam som avgör om hen kommer att kunna

leva ett laglydigt liv utan att det är just mottagandet av samhället som har betydelse. Däribland möjlighet till familj, jobb, bostad och ett socialt nätverk (Tica & Roth 2012, ss. 72-74).

Tabell 2.3 Litteraturöversikt, tidigare forskning utifrån kategorisering

Författare	Publiceringsår	Land	Metod	Teori	Databas
Benson, Alarid, Burton & Cullen	2011	USA	Kvantitativ	Stigmatisering, <i>Reintegrative Shaming</i> och <i>Defiance Theories</i>	Lubsearch (via uppsats)
Batastini, Bolanos & Morgan	2014	USA	Kvantitativ	Stigmatisering	Lubsearch (via uppsats)
Shantz, Kilty & Frigon	2009	Kanada	Kvalitativ	Återintegrering	Lubsearch (via uppsats)
Dako-Gyeke & Baffour	2016	Ghana	Kvalitativ	Stigmatisering	Criminal Justice (EBSCOhost)
Ricciardelli & Mooney	2018	Kanada	Kvalitativ	Stigmatisering	Criminal Justice (EBSCOhost)
Tica & Roth	2012	Rumänien	Kvalitativ	Stämplingsteori, Symbolisk interaktionism, stigmatisering	Criminal Justice (EBSCOhost)

Tabell 2.3 ger en överblick av de vetenskapliga artiklarnas karaktäristiska drag samt sammanfattar den deskriptiva analysen. Tabellen uppger samtliga artiklars författare, publiceringsår, land, metodval, teoretiska utgångspunkt samt databas där uppsatsförfattarna tagit del av materialet.

2.3 Tematisk innehållsanalys

Utifrån det insamlade materialet från den tidigare forskningen har en tematisk innehållsanalys genomförts. Genom en noggrann genomgång av tidigare forskning har centrala argument och teman belysts. Alan Bryman (2018, s. 677) uppmärksammar fördelarna med en tematisk innehållsanalys då underliggande teman i litteraturen kan lyftas fram och synliggöras.

Följande teman har identifierats utifrån genomgången av den tidigare forskningen inom ämnesområdet, *utanförskap, svårigheter att få arbete och förekomsten av stigmatisering*. Temana har identifierats genom att de genomsyrar samtliga artiklar och är bidragande till andra konsekvenser som försvårar återintegrering i samhället för tidigare dömda. Förekomst av stigmatisering presenteras och diskuteras i samtliga artiklar förutom den skriven av Benson, Alarid, Burton & Cullen (2011) vars resultat visar att respondenterna som avtjänat sitt straff i form av ett behandlingsprogram inte tror sig uppleva stigmatisering efter frigivning. Således kan det antas, utifrån tidigare forskning, att individer som avtjänat ett fängelsestraff löper större risk för att efteråt stigmatiseras än de som fått påföljder som inneburit verkställning genom behandlingsprogram.

Vidare beskrivs i flertalet artiklar att stigmatiseringen av fängelsedömda kan leda till svårigheter att efter avtjänat straff få ett arbete eller bostad, men även sociala relationer beskrivs som svåra att bibehålla eller etablerandet av nya. Det kan tänkas att stigmatiseringen av fängelsedömda även är den som skapar det beskrivna utanförskapet. I en av artiklarna beskrivs detta utanförskap som ett strukturellt problem som i stor mån försvårar för individen att återintegreras efter sin fängelsevistelse. I en annan artikel beskriver de tidigare dömda även en stress inför att söka ett nytt arbete. Dels att få ett arbete i sig men även vad en framtida arbetsgivare kan tänkas veta om personens förflutna och dom. Att även efter avtjänat straff känna ett utanförskap och sanktioner kan argumenteras vara en slags dubbel straffbarhet, där inte bara fängelsestraffet blir en sanktion utan även hela tillvaron efteråt.

Artiklarna redogör för olika påverkansfaktorer som möjliggör eller försvårar återintegreringen. Ansvar för återintegrering i samhället ligger inte enligt den tidigare forskningen enbart på den dömda utan är också beroende av hur hen tas emot av

samhället samt att fler insatser behöver göras för att exempelvis hjälpa tidigare dömda att få ett arbete efter avtjänat straff. Vidare beskrivs i flertalet artiklar att möjligheten till återintegrering i sin tur påverkar risken för om individen återfaller i brott eller inte. I enighet med ovan verkar de individer som avtjänat ett fängelsestraff vara tämligen sårbara när de kommer ut i samhället igen.

2.4 Avslutande diskussion och slutsatser

Utifrån litteraturöversikten framkommer att den forskning som finns inom området idag visar att tidigare dömda har svårt att återintegreras i samhället av olika anledningar och påverkansfaktorer som exempelvis utanförskap och stigmatisering. Ett flertal av respondenterna i de olika studierna beskriver svårigheter med att få arbete efter avtjänat straff och att det kan vara svårt att upprätthålla sociala relationer. Av Benson et al. (2011) studie som undersökt hur män som dömts till behandlingsläger kan konstateras att studiens resultat gällande männens uppfattning om eventuell stigmatisering skiljer sig från övriga studiernas resultat. Denna respondentgrupp tror sig inte komma uppleva stigma efter avtjänat straff, något som föredetta fängelsedömda i övrigt uppgett sig uppleva utifrån de andra studierna i litteraturöversikten. Således tillför Bensons et al. (2011) studie ett intressant perspektiv till uppsatsen då resultatet skiljer sig från de studier som fokuserat på gruppen tidigare fängelsedömda och deras upplevelser. Förekomsten av stigmatisering presenteras i tidigare rubrik som ett av de huvudteman som belysts vid redogörelse för den tidigare forskningen inom forskningsområdet. Stigmatisering som begrepp och teori har behandlats i majoriteten av de vetenskapliga artiklar som presenterats i detta avsnitt. Redogörelse för stigmatisering beskrivs följaktligen ur olika perspektiv och infallsvinklar i den tidigare forskningen och på så vis kan detta teoretiska perspektiv anses vara väl kartlagt.

Den tidigare forskningen belyser främst den eventuella problematik som tidigare dömda kan tänkas uppleva efter avtjänat fängelsestraff. Vidare belyses främst större problem som svårigheter att få en anställning, bostad eller upplevt utanförskap. Det kan därför argumenteras för att ett mikroperspektiv saknas med individuella upplevelser av såväl myndighetsbemötande som tankar kring de sociala normerna och eventuella sanktioner från allmänheten. En mer djupdykande och mer individanpassad redogörelse för tidigare

dömdas resa till en återintegrering kan därav antas vara relevant för att få en uppfattning om vilka svårigheter dessa individer har i det svenska samhället i dagsläget. Ytterligare ett perspektiv som saknas är normperspektivet och hur de sociala normerna påverkar individens möjlighet till återintegrering, samt individens upplevelse av samhällets förväntningar på hen. Något som i sig gör en rättssociologisk studie relevant. Tidigare forskning indikerar att samhällets bemötande har en påverkan på individens återintegrering därav blir det intressant att undersöka hur samhällets bemötande avspeglar sig på individen.

Som ovan nämnt har stigmatisering genomgående använts som teoretiskt begrepp i den tidigare forskningen. Stigmatisering som teori kan med andra ord antas vara väl grundad, motiverad och klarlagd när det kommer till tidigare fängelsedömdas möjligheter till återintegrering efter avtjänat straff. Av denna anledning anser uppsatsförfattarna att det kan argumenteras för tillämpning av en annan teoretiskt utgångspunkt där fängelsedömdas upplevelse av de sociala normerna och samhällets syn har ett annat fokus. På detta sätt kan förståelsen av problemområdets olika nyanser fördjupas. Vidare anses av uppsatsförfattarna, med hänsyn till avsaknaden av ett normperspektiv, att stigmatisering som teori inte kan belysa en eventuell diskrepans mellan rättsliga och sociala normer.

Ytterligare är samtlig forskning genomförd i andra länder än Sverige och det är därför svårt att säga hur väl resultaten kan appliceras på svenska förhållanden då såväl rättsliga som sociala normer skiljer sig. Majoriteten av studierna är även genomförda i USA och Kanada vilka har rättssystem som skiljer sig från det svenska, därmed kan tänkas att resultaten inte skulle bli detsamma i en svensk studie. Sammantaget saknas forskning inom valt ämnesområde ur en svensk kontext och det är därav rättssociologiskt relevant att undersöka den upplevda möjligheten till återintegrering efter avtjänat fängelsestraff med utgångspunkt i de svenska rådande normerna. Uppsatsen har ytterligare relevans då fängelsevistelse i Sverige regleras i lagstiftningen och har som utgångspunkt att individen ska få möjlighet till återintegrering efter avtjänat straff. Samtidigt tycks den kriminalpolitiska debatten i dagsläget främst belysa fördelar med fler och längre inkapaciteringar av kriminella. Det blir således av relevans att ur ett rättssociologiskt perspektiv undersöka vilka konsekvenser dagens kriminalpolitik och kriminalvård har

för fängelsedömdas återintegrering. I detta sammanhang utgör Kriminalvårdens arbete en form av rättspraxis utifrån bestämmelser i fängelselagen. Dagens kriminalpolitik kan därtill förstås utifrån dess lagstiftande maktposition i samhället. Med andra ord huruvida en strängare kriminalpolitik med längre verkställighet för dömda gärningspersoner eventuellt påverkar möjligheter till återintegrering. Därtill blir det relevant att jämföra upplevelser av de rådande sociala normerna med bestämmelserna i fängelselagen rörande individens återanpassning och berörda myndigheters efterlevnad av dess. Ytterligare kan tänkas att de sociala normerna även kan ha haft en inverkan på det kriminalpolitiska läget vilket i sin tur påverkar de rättsliga normerna.

3 Teoretiskt perspektiv

I följande avsnitt presenteras uppsatsens teoretiska ansats vilken ligger till grund för den teoretiska infallsvinkel som genomsyrar studien i sin helhet. Vidare kommer den teoretiska ansatsen användas som ett analytiskt redskap i uppsatsens analys. Vald teori avser George Herbert Meads perspektiv på symbolisk interaktionism.

3.1 *Symbolisk interaktionism*

Den symboliska interaktionismen som helhet har starka influenser från den amerikanska pragmatismen, vilken Nils Mortensen (2007, s. 97) menar haft betydande inverkan för utvecklingen av den mikrosociologiska grenen inom sociologi. Vidare hävdar Mortensen (2007, s. 97) att det är själva tänkandet inom pragmatismen som tolkas pragmatiskt och att dess nyckelord är handling och kollektivitet. Detta tankesätt kan sålunda kopplas till normernas betydelse i samhället och hur dessa styr våra handlingar genom att agera handlingsdirektiv samt sanktionera vissa beteenden. Genom ett konformt beteende skapas vidare kollektiviteten.

Tanken bakom och teorin kring den symboliska interaktionismen är kanske mest förknippad med Charles Horton Cooley och George Herbert Mead vilka bägge haft olika infallsvinklar. Utifrån uppsatsens syfte och frågeställning har Meads beskrivning av symbolisk interaktionism tillämpats då detta perspektiv inte är lika socialpsykologiskt och individualistiskt som Cooleys (Engdahl 2022, s. 222). Med hänsyn till en normförståelse ansågs av uppsatsförfattarna därför Meads perspektiv av symbolisk interaktionism vara av mer relevans. Meads teori grundar sig i att det som finns omkring oss, objekt eller som han också kallar dem, ting, saknar mening i sig själva och att de får sin mening genom hur människan definierar dem och belyser deras funktion (Engdahl 2022, s. 219). Sammanfattat definieras saker omkring oss utifrån människans beteende och värdering kring det specifika föremålet. Genom att applicera Meads perspektiv på symbolisk interaktionism kan en djupare förståelse skapas kring hur individer påverkas av andra individers bemötanden. Det vill säga hur synen på oss själva påverkas av hur vi upplever att andra ser på oss och vidare hur detta påverkar våra framtida handlingar.

3.1.1 Spegling i andra

Mead menar vidare att även vi människor definieras på samma sätt. Det vill säga att de vi är påverkas av hur våra medmänniskor ser på och definierar oss (Engdahl 2022, s. 219). Mead menar att en individs självmedvetenhet först skapas när hen låter sig objektifieras och definieras ur andras ögon (Engdahl 2022, s. 219). På detta sätt är människans relation till sig själv även alltid en relation till andra. Mead beskriver detta som att vi människor speglar oss i varandra och det vi gör återspeglas i vår omgivnings reaktioner på våra handlingar (Engdahl 2022, s. 227). Detta görs genom vad Mead kallar attityd- eller rolltagande av den andre och på så sätt kan vi distansera oss från oss själva och se oss själva ur andras ögon (Engdahl 2022, s. 228).

3.1.2 Den generaliserande andre

Utöver att kunna se oss själva ur andra individers perspektiv talar Mead även om den generaliserade andre. Den generaliserade andre kan beskrivas som de normer och värderingar som har betydelse i den närmsta sociala gruppen eller i samhället i allmänhet (Engdahl 2022, s. 232). Mead menar att individen bör förhålla sig till den generaliserade andre och dess sociala villkor för att betraktas som en fullvärdig medlem i sammanhanget eller samhället. Följaktligen är det den generaliserade andre som internaliserar de sociala normerna i den enskilde individen och får hen att fungera i samspelet med såväl andra individer som samhället i stort utifrån de förväntningar i form av roller och åtaganden som läggs på individen (Engdahl 2022, s. 232). Genom den generaliserande andre får individen möjlighet att betrakta sig själv ur olika perspektiv och kan därmed också välja hur hen skall agera i olika sammanhang (Engdahl 2022, s. 232).

3.1.3 Spontan synkronisering, funktionell identifikation & existentiell identitet

Mead hävdar ytterligare att vi människor spontant synkroniserar vårt beteende till andras och på så sätt skapas en gemensam social beteendestruktur, detta fenomen benämner han som funktionell identifikation (Engdahl 2022, s. 225). Fastän Mead anser att människan spontant anpassar sig till andra menar han även att varje individ har en egen existentiell identitet vilken innebär att ens kropp och erfarenheter endast tillhör en

själv. På detta sätt kan upplevelser av att inte göra sig förstådd eller förstå sin omvärld göra att individen upplever fysisk smärta eller en känsla av ensamhet (Engdahl 2022, ss. 224-225).

3.1.4 Sammanfattning symbolisk interaktionism

Den symboliska interaktionismen kan sägas framhålla den påverkan som den sociala interaktionen har på individens beteende och i förlängningen att vårt beteende präglas av de individuella erfarenheter vi upplevt. Engdahl (2022, s. 232) hävdar att en av Meads viktigaste poänger är hur han belyser att vårt handlande och beteende gentemot andra är väsentligt för hur vi uppfattar oss själva, och att vägen till oss själva går genom andra. Den symboliska interaktionismen och Meads tankar kring hur självet utvecklas genom interaktion med andra blir följaktligen relevanta för att fördjupa analysen i uppsatsen samt redogöra för uppsatsens frågeställning. Vidare kan Meads tankar appliceras på möjligheten för fängelsedömda att återintegreras i samhället efter avtjänat straff. Med utgångspunkten i att normer är handlingsdirektiv som föreskriver hur vi ska bete oss kan förstås att Meads generaliserade andre motsvarar normernas funktion. Således kan tänkas att fängelsedömdas upplevelser av hur samhället ser på dem har en påverkan på deras beteende och i förlängningen även deras möjlighet till återintegrering och möjligheten att synkronisera sitt beteende till andras. Därmed är Meads teori om symbolisk interaktionism relevant ur ett rättssociologiskt perspektiv och kan vidare tänkas ge bidrag till besvarandet av uppsatsens frågeställning;

- Hur påverkas återintegreringen i samhället för tidigare fängelsedömda utifrån deras uppfattningar av de sociala normerna och samhällets syn på dem?

4 Metod och material

I denna del kommer studiens tillvägagångssätt att redogöras för. Klargörande kring diskussion och motivering till metod och urval lyfts fram, samt beskrivning av det valda materialet, hur det insamlats och senare dokumenterats. Därtill lyfts de etiska aspekter som behövs tas hänsyn till samt studiens reliabilitet och validitet.

4.1 Val av intervju som metod

För att besvara studiens frågeställning har sju semistrukturerade intervjuer genomförts för att bidra med relevant empiriskt material. Ett kvalitativt förhållningssätt har tillämpats då studiens syfte ämnar öka förståelsen för fängelsedömdas upplevelser av sin sociala omvärld samt belysa de eventuella hinder som erfarits vid individens återintegrering i samhället efter avtjänat straff. Monica Dalen (2015, s. 15) beskriver att tillämpandet av en kvalitativ intervjuform är fördelaktigt när syftet är att få en djupare förståelse för hur individer eller grupper anpassar sig till sin livssituation. Vidare beskriver Dalen (2015, s. 15) denna dimension utifrån begreppet livsvärld, som skildrar en individs intryck av sin egen vardagssituation och hur denne förhåller sig utifrån detta. Då studien ämnar undersöka uppfattningar och upplevelser från enskilda individer ur ett mikroperspektiv ansågs valda metod relevant för studiens syfte. Ytterligare ansågs valet av metod vara lämplig utifrån avsikten att genomföra studien ur ett *bottom-up* perspektiv men även med tanke på uppsatsens teoretiska utgångspunkt som utgår från individens förståelse av sin omvärld.

4.1.1 Genomförandet av intervjuer

Under de semistrukturerade intervjuerna har samtalen baserats på ett antal teman med tillhörande frågor som ansetts relevanta av uppsatsskrivarna. Temana har valts ut i syfte att hjälpa besvara uppsatsens frågeställning. Att ta ut teman som kan rama in frågorna i intervjun är något Dalen (2015, ss. 34-35) beskriver som fördelaktigt vid framtagandet av intervjuguiden. De teman som valdes ut och genomsyrade uppsatsens intervjuguide och intervjuernas innehåll var följande; *upplevelse av möjlighet till återintegrering efter avtjänat fängelsestraff, uppfattning om samhällets syn samt konsekvenser efter avtjänat fängelsestraff* (Bilaga 1). Oaktat att specifika teman valdes ut på förhand har intervjupersonerna genom detta metodval likväl haft en frihet vid exempelvis

utformning av svar och tolkning av de ställda frågorna. Vidare ställdes frågor från intervjuguiden inte nödvändigtvis i en förbestämd ordning utan detta anpassades efter intervjupersonens svar och infallsvinklar samt att en del följdfrågor ställdes vid behov av exempelvis ett mer utvecklat svar. Något som Bryman (2018, s. 563) menar är en fördel med semistrukturerade intervjuer. Varje intervju begränsades att pågå i 20-30 minuter och till följd av stor nationell spridning hos intervjupersonerna genomfördes samtliga intervjuer via videosamtal. Bryman (2018, s. 593) belyser förutom flexibiliteten med plats och tid för intervjun även fördelen med att intervjuerna till stor del liknar fysiska intervjuer. Valda tillvägagångssätt gynnade även arbetsprocessens effektivitet samt visade sig tillika främja deltagarantalet med hänsyn till den geografiska spridningen.

När det kommer till insamlingen av intervjusvaren gjordes medvetet valet att samla dessa i skriftliga anteckningar som togs under intervjuernas gång. På detta sätt kunde det huvudsakliga innehållet i intervjuerna samlas in och en första selektering kring vad som ansågs viktigt gjordes av uppsatsskrivarna redan under intervjuförloppet. Inspelning av intervjuerna skedde också men enbart för att uppsatsskrivarna skulle kunna gå tillbaka och referera till ordagranna citat vid behov och har därav inte transkriberats. Genom att samla in intervjusvaren i anteckningar möjliggjorde det även ur ett tidsperspektiv att fler intervjuer kunde genomföras och därmed få en större mängd insamlat material.

4.1.2 Urval

Att arbeta fram ett lämpligt urval av informanter är generellt en essentiell del inom kvalitativ intervjuforskning (Dalen 2015, s. 58). Dalen menar även att forskaren behöver ta ställning till vilka individer som skall intervjuas, antal intervjuer som är relevant samt om det finns några kriterier för att studiens syfte skall uppfyllas. Samtidigt är informationsinsamling genom intervjuer en tidskrävande process, både när det kommer till planering och genomförande men också efterarbetet av de genomförda intervjuerna. Det insamlade materialet bör även vara empiriskt mättat och tillräckligt för att vara ett ansevärt underlag för vidare analys och diskussion (Dalen 2015, s. 58).

Utifrån denna bakgrund kontaktades samtliga KRIS-föreningar i Sverige, totalt tio stycken, via telefon och mail där förfrågan om att medverka i en semistrukturerad intervju ställdes. Det kriteriet som ställdes på informanterna var att de avtjänat ett fängelsestraff i Sverige, en avgränsning som gjorts i uppsatsen utifrån dess syfte att undersöka hur individer som suttit i fängelse uppfattar sin återanpassning i samhället. Informanterna som därefter intervjuades valdes ut genom snöbollsurval som beskrivs av Bryman. Tekniken utgår ifrån att en mindre grupp individer väljs ut av forskaren där individerna som valts ut anses vara lämpliga informanter för att besvara den forskningsfråga som ställts (Bryman 2018, s. 504). Studiens urvalsprocess startade med de initiala kontakter som påträffades på KRIS hemsida. Därefter påbörjades snöbollsurvalet genom att de initiala kontakterna tillfrågade och tipsade om fler relevanta informanter inom föreningen. Sammantaget intervjuades sju personer ur KRIS. Antalet ansågs lämpligt utifrån tidsaspekten samt att den empiriska mättnaden betraktades uppfylld efter ett antal intervjuer. Informanterna som medverkat i studien representerar såväl olika åldersgrupper som könstillhörighet. Den ideella föreningen KRIS valdes ut som första kontakt för att hitta individer som avtjänat ett fängelsestraff då det ansågs kunna bli svårt att komma i kontakt med vald informantgrupp på annat sätt. Ytterligare ansågs kontakten med KRIS vara fördelaktig för att komma i kontakt med tidigare fängelsedömda som samtliga har olika erfarenheter av att ha avtjänat ett fängelsestraff för att sedan komma ut i samhället igen. Vidare ansågs valda informanter kunna besvara studiens frågeställning genom att berätta om sina upplevelser av att återintegreras i samhället. Studiens sju informanter bedömdes genom sin medverkan kunna ge ny kunskap kring uppfattningar om samhällets syn på tidigare fängelsedömda. Genom direktkontakt med KRIS kunde informanter som uppfyllde intervjukriteriet samt var benägna att delta i en intervju nås utan att behöva ta ställning till etiska faktorer såsom utlämning av personuppgifter eller annan känslig information som kan upplevas stötande för individen i fråga.

4.2 Metod för analys

Den empiriska materialinsamlingen har analyserats genom en tematisk innehållsanalys. Bryman (2018, s. 702) förklarar att användandet av en tematisk innehållsanalys för att granska kvalitativa data är en vanlig analysmetod. Metoden innefattar att olika teman i materialet såväl synliggörs som medvetandegörs, detta genom exempelvis citat från

materialet (Bryman 2018, s. 677). Oaktat att det är en vanligt förekommande analysmetod saknas ett uttryckligen beskrivet förfarande för att ta fram och belysa olika teman i materialet. Bryman (2018, s. 704) framhåller dock att det finns ett generellt tillvägagångssätt för tematisering av materialet, *Framework*, en metod där materialet sammanställs och delas in i matriser. Det är även den metod som har använts för analys av uppsatsens insamlade material genom en noggrann genomgång av materialet där teman lyfts fram genom citat och berättelser från informanterna. För ytterligare struktur vid framtagandet av teman gjordes en matris där resultatets huvudtema samt underteman presenterades som Bryman (2018, s. 704) påtalar i en redogörelse för *Framework* som metod. Temana har sedan organiserats och fördelats efter hur informanterna har responderat. För en tydligare översikt valdes sedermera att dela upp de olika undertemana i separata matriser istället för en stor. Att arbeta utifrån förfaringssättet *Framework* förklarar Bryman (2018, s. 704) är ett fördelaktigt sätt att skapa en referensram för den tematiska analysen av den kvalitativa datainsamlingen. Vidare har de teman som valts ut baserats på uppsatsförfattarnas uppfattningar kring repetitioner, likheter och skillnader, saknade data och slutligen teorirelaterat material. Dessa är alla olika komponenter som Bryman (2018, s. 705) menar att data kan kategorisera utifrån. Ytterligare har uppsatsen teoretiska utgångspunkt varit avgörande vid identifiering av teman. Således har Meads förklaring av symbolisk interaktionism tagits i beaktande vid genomläsning av materialet. En sista komponent som påverkat identifieringen av teman är studiens syfte och frågeställning.

Matris 4.1 Intervjuns huvudtema

	Undertema 1	Undertema 2	Undertema 3	Undertema 4
Intervjuperson A				

Uppsatsens resultat har som beskrivet ovan framställts med hjälp av matriser enligt metoden *Framework*. *Matris 4.1* är en presentation av hur informanternas citat och resonemang kring de utvalda underteman har kategoriserats. Under bilagor återfinns varje undertema presenterat i enskilda matriser.

Som analysmetod betraktas innehållsanalys generellt som en transparent sådan, dessutom möjliggör metoden att olika former av ostrukturerad data kan analyseras tack vare dess flexibilitet (Bryman 2018, ss. 377-378). Samtidigt belyser Bryman att det finns en risk för att författarnas tillvägagångssätt i identifiering av studiens tema blir vag. Därför är det av vikt att denna process redogörs för och tydliggörs. Författaren behöver med andra ord visa hur och varför de utvalda temana har relevans utifrån den kvalitativa materialinsamlingen (Bryman 2018, ss. 705-707). Förtydligande av tillvägagångssättet vid tematisering i denna uppsats görs genom tillämpandet av *Framework* och den kodifiering av data som beskrivs i denna metod.

4.3 Etiska överväganden

Vi genomförandet av en forskningsstudie, oavsett hur den ser ut, behöver studiens syfte alltid beaktas samt dess påverkan. Vetenskapsrådet (2017, s. 2) menar att etiska överväganden och en aktiv diskussion kring dessa ökar kvalitén på forskningen samt bidrar till att dess resultat kan användas på ett ansvarsfullt sätt för att utveckla vårt samhälle. Vidare påtalar Vetenskapsrådet (2017, s. 7) hur olika intressen får vägas mot varandra där det är idealt att söka finna en balans mellan dessa. Dels kan talas om det kunskapsintresse som finns och är en av anledningarna till att genomföra ny forskning. Samtidigt skall kunskapsintresset vägas mot integritetsintresset, det vill säga skyddandet av individen och dennes rätt till integritet (Vetenskapsrådet 2017, s. 7). Med detta i beaktande har denna studie genomförts i syfte att skydda informanternas integritet samtidigt som förhoppningen varit att dess resultat skall bringa ett nyanserat och förhoppningsvis även nytt perspektiv på studiens problemområde. Samtidigt skall belysas att intervjuerna som genomförts kan tänkas påverka informanterna på ett omedvetet sätt. Oaktat att alla informanter deltagit av fri vilja kan tänkas att det faktum att de behövt prata om sitt förflutna kan ha en påverkan på dem. Samtidigt är det av vikt att framhäva att studien ämnar skapa förståelse kring deras situation och belyser deras uppfattningar vilket kan tänkas bidra till en annan förståelse och ökad kunskap inom området. Därmedelst har avvägningar gjorts mellan såväl integritetsintresset som kunskapsintresset.

Ytterligare är detta avvägande något som kommit att prägla valet av att inte använda och transkribera det inspelade materialet från intervjuerna. Beslutet kan motiveras av etiska skäl där integritetsintresset spelat en avgörande roll. Transkribering av intervjuerna ansågs innefatta risker när det kommer till skyddandet av personuppgifter och röjandet av annan känslig information då intervjupersonernas uppfattning, upplevelser och till viss del livshistoria genomsyrat intervjuerna. Med andra ord grundar sig detta beslut i de forskningsetiska principerna kring att skydda individen (Vetenskapsrådet 2017, ss. 40-41).

Utöver de avväganden som redan lyfts fram har de etiska principer som Bryman (2018, ss. 170-171) belyser tagits i beaktande. Dessa menar han är; konfidentialitetskravet, samtyckeskravet, informationskravet och nyttjandekravet. Bryman (2018, ss. 170-173) nämner vidare att forskningen inte får inkräkta på individens privatliv och heller inte orsaka lidande eller obehag. Konfidentialitetskravet har i uppsatsen tillgodosetts genom att aidentifiera samtliga deltagare samt, som tidigare nämnt, inte publicera transkriberingar av intervjuerna då detta skulle kunna utelämna personliga detaljer om informanten. Den insamlade datan har vidare skyddats från obehöriga genom uteslutning av spridning genom transkribering och på så sätt tillgodosett konfidentialitetskravet. För att uppfylla informationskravet har samtliga informanter mottagit ett brev som skickats med förfrågan om medverkan i intervju där individens informerats om att deltagandet är frivilligt, syftet med uppsatsen samt att deltagandet kan avbrytas (*Bilaga 2*). Inför varje intervju har samtliga informanter påmint om frivilligheten i att delta samt tillfrågats samtycke att delta och samtyckeskravet har därav även tillgodosetts. Slutligen har informanterna fått förklarat utifrån nyttjandekravet att datainsamling från intervjuerna uteslutande kommer tillämpas i denna uppsats.

4.4 Reflektioner gällande metodval

Nedan framhålls de metodologiska överväganden som funnits vid val av metod samt en beskrivning av uppsatsens validitet och reliabilitet.

4.4.1 Redogörelse för studiens validitet och reliabilitet

Bryman (2018, s. 465) framhåller att begreppen reliabilitet och validitet inom kvalitativ forskning skiljer sig i mätbarhet och generaliserbarhet från det kvantitativa

forskningsfältet. Den största skillnaden som belyses är just att frågor kring mätning inte har samma tyngd i kvalitativa studier som i kvantitativa. Detta medför även att reliabilitet och validitet som begrepp får en annan innebörd inom området (Bryman 2018, s. 465). Bryman delar upp reliabilitet och validitet i fyra begrepp; extern reliabilitet, intern reliabilitet, extern validitet och intern validitet. Den externa reliabiliteten redogör i vilken omfattning studien kan replikeras. Replikerbarheten inom kvalitativ forskning är ett kriterium som i många fall är svårt att tillgodose då exempelvis den sociala kontexten och miljön som studien utförs i är föränderlig. Däremot belyser Bryman (2018, s. 463) att det finns flertalet strategier för att bemöta detta krav exempelvis att forskaren vid en upprepning av studien ska inta en liknande roll som tidigare forskare haft. I detta fall har genomgång av tidigare forskning varit värdefull inför uppsatsens metodologiska förfarande. Med hänsyn till att flertalet tidigare studier genomförts med intervjuer som metod var detta ett förfaringssätt som även ansågs lämpligt ur replikerbarhetssynpunkt.

Den interna reliabiliteten berör främst forskargruppens överenskommelser vid tolkning av materialet som samlats in (Bryman 2018, s. 465). I detta fall har uppsatsskrivarna tillsammans kommit överens om hur det empiriska materialet ska tolkas och förstås i den rådande sociala kontexten. Genom att allt material först studerats enskilt och sedan av uppsatsskrivarna gemensamt har teman kunnat tas fram på ett likartat sätt och på så sätt även tillgodosett den interna reliabiliteten. När det kommer till den interna validiteten beskriver Bryman (2018, s. 465) att den behandlar konformiteten mellan forskarens observationer och tillämpandet av teori. Även i detta fall har teman i relation till uppsatsens teoretiska utgångspunkt först valts ut enskilt av uppsatsförfattarna och sedan diskuterats sinsemellan. Detta för att även ha en hög intern validitet. Slutligen redogör den externa validiteten för i vilken utsträckning som en undersöknings resultat är generaliserbart. Med andra ord huruvida resultatet kan relateras till andra sociala situation och miljöer. Den kritik som nämns vid denna form av validitet, i motsats till den interna, är den kvalitativa forskningens tillämpande av fallstudier och ett begränsat urval (Bryman 2018, s. 466). Detta är något som även tagits i beaktande i förevarande studie med tanke på dess urval, något som vidare kommenteras under följande rubrik. Ytterligare har antalet intervjuer som genomförts betraktats ha gett en viss mättnad för resultatet med hänsyn till studiens utformning och omfattning. Studien har sålunda gett

en inblick i fängelsedömdas upplevelse och erfarenhet av återintegrering i samhället. Följaktligen kan studien trots ett tämligen småskaligt urval betraktas ha en hög extern validitet.

4.4.2 Överväganden vid urvalsförfarandet

Som ovan nämnt är urvalsmetoden som tillämpats i uppsatsen en aspekt som beaktats. Valet av snöbollsurval har tidigare förklarats och motiverats. Något som däremot är relevant att lyfta fram är eventuella brister i metodvalet och urvalsstorleken som kan ha en inverkan på undersökningens materialinsamling och senare analys av resultat. Tillämpandet av snöbollsurvalet lämpar sig för de studier där fokuset ligger hos ett nätverk av individer. Samtidigt som urvalet i många fall även tillämpas när det råder svårigheter att hitta ett lämpligt urval av informanter (Bryman 2018, s. 504). Med denna bakgrund är det relevant att använda snöbollsurval. Det som däremot blir väsentligt att diskutera är hur urvalet med dess metod påverkats av tillvägagångssättet. Det kan nämligen diskuteras huruvida urvalet av informanter representerade gruppen fängelsedömda då samtliga informanter är medlemmar och aktiva i KRIS. Med detta konstaterat kan tänkas att urvalet representerar de individer som delvis har lyckats med sin återintegrering. Studien har med andra ord genom urvalsmetoden inte lyckats nå de individer som avtjänat sitt straff och av olika anledningar inte haft kontakt med KRIS och möjligtvis inte lyckats återintegreras på samma sätt som KRIS-medlemmar. Det kan därav argumenteras för att det till viss del råder en avsaknad av ett representativt urval för gruppen fängelsedömda.

Vidare skall kommenteras att urvalsmetodens kriterium var att samtliga informanter avtjänat ett fängelsestraff. Ytterligare kriterier som vilken typ av brott som individen gjort sig skyldig till, hur långt fängelsestraff de avtjänat eller hur länge sedan det var ställdes inte. Tillförandet av dessa kriterier hade emellertid tillfört ett annat perspektiv på studien och delvis även medfört en annan typ av studie. Samtidigt är det av vikt att belysa att metoden varit en ledande nyckel för att finna informanter av relevans till denna uppsats. Med andra ord så har urvalet, trots en viss avsaknad av representativitet, gett en inblick i hur fängelsedömda upplever sin återintegrering i samhället samt identifieringen och synliggörande av uppfattade svårigheter och möjligheter till denna återanpassning. Sist har informanterna genom deras erfarenheter kunnat besvara hur de

upplevt de samhälleliga normerna samt lyft relationen mellan de rättsliga och sociala normerna.

5 Resultat och analys

Nedan presenteras det empiriska materialet som samlats in från de genomförda intervjuerna. Det empiriska materialet har sedan analyserats genom en tematisk innehållsanalys. Analysen kommer därtill att utgå ifrån studiens teoretiska perspektiv, symbolisk interaktionism, samt den tidigare forskning som presenterats under kap. 2. De olika temana har valts ut med utgångspunkt i uppsatsens frågeställning;

Hur påverkar tidigare fängelsedömdas uppfattningar om samhällets syn på dem återintegreringen i samhället?

5.1 Presentation av resultat och informanter

Resultatet från de genomförda intervjuerna kommer presenteras i matriser som delats upp efter valda underteman. Valet att presentera resultatet utifrån varje enskilt undertema gjordes för att det ansågs tydliggöra redovisningen av det insamlade materialet. Vidare återfinns en redogörelse för varje undertema under separat rubrik med tillhörande analys. Samtliga matriser går i sin helhet att finna som bilagor i denna uppsats. Med hänsyn till att flertalet likheter finns inom de olika temana kan det förekomma liknande uppfattningar under flera teman men med olika utgångspunkter.

Ytterligare skall en kort presentation av studiens informanter göras. Som tidigare nämnt är informanterna totalt sju stycken och representerar såväl olika åldersgrupper som könstillhörighet. Informanterna kommer från sammanlagt tre olika KRIS-föreningar i Sverige och har varit medlemmar i KRIS under olika lång tid. Hur lång tid sedan det var de avtjänade sitt fängelsestraff varierar, liksom hur långt straff de avtjänade och för vilket brott de straffats för. Några av informanterna är återfallsförbrytare och har avtjänat ett fängelsestraff mer än en gång. Gemensamt för flertalet av informanterna är att de dömts för våldsbrott och fler av dem har även berättat att de under en längre tid har levt med missbruksproblematik av olika slag.

5.1.1 Redogörelse för huvudtema

Utifrån genomgång av det insamlade materialet har ett huvudtema identifierats; *normativt leverne*. Temat kan motiveras utifrån att det genomsyrar samtliga intervjuer och tycks vara en gemensam strävan hos samtliga informanter. Det vill säga att leva ett

liv som följer de upplevda samhällsnormerna. Informanterna beskriver en strävan efter ett liv fritt från droger och kriminalitet, ett liv med fast boende och arbete och gärna ett liv med en egen familj. Följaktligen kan utvalda citat från några informanter ge ett perspektiv till det valda huvudtemat. Intervjuperson C berättar följande; "Jag ville få tillbaka mina barn och bli en normal Svensson". Vidare beskriver intervjuperson G att; "Jag har en dröm om att få vara den stereotypiska vanliga Svensson". En annan informant, intervjuperson E, reflekterar kring sin egna generella uppfattning om fängelsedömdas drömmar och framtidsplaner. Informanten anser att ingen vågat drömma om något större än ett liv utan droger eller kriminalitet. Drömmen är att bli en Svensson, att få vara som alla andra. Intervjuperson E förklarar vidare att förhoppningen är att bli en fullvärdig medlem i samhället igen efter att ha avtjänat sitt fängelsestraff.

Informanternas beskrivningar av förväntningar kring att bli en vanlig Svensson och betraktas som fullvärdig medlem i samhället igen kan kopplas till Meads skildring av symbolisk interaktionism (Engdahl 2022). Framförallt blir begreppet och idén bakom den generaliserade andre (Engdahl 2022, s. 232) av intresse då det kan antas att Svenssonlivet och dess sociala normer betraktas vara det normativa som informanterna strävar efter att leva upp till. Genom den generaliserade andre, att betraktas som en vanlig Svensson, anser individen att hen blir en fullvärdig medlem i samhället. Huvudtemat *normativt leverne* kan med andra ord förstås och fördjupas genom Meads perspektiv på teorin. Samtidigt är det av vikt att lyfta fram att den avsaknad som belysts under tidigare forskning kan betonas utifrån informanternas upplevelse av sociala normers påverkan på deras återintegrering och samhällsuppfattning efter avtjänat fängelsestraff. Med andra ord kan tänkas att Meads perspektiv ger en annan dimension av förståelse än enbart stigmatisering och stämplingsteori som använts i tidigare forskning. Genom den symboliska interaktionismen kan relationen mellan individen och samhällets normer förstås på ett annat sätt, exempelvis hur individens upplevelse av samhällets syn på sig själv påverkar hens normefterlevnad.

Under huvudtemat har fyra underteman kunnat identifieras utifrån den empiriska materialinsamlingen; *Upplevelse av möjlighet till återintegrering*, *Uppfattning om samhällets syn*, *Sociala sanktioner* och *Attityd till samhällets och myndigheters*

stödinsatser. Samtliga underteman kan relateras till varandra och uppdelningen har gjorts för att konkretisera det huvudsakliga innehållet.

5.2 *Upplevelser av möjlighet till återintegrering*

Undertemat syftar till informanternas erfarenheter och upplevelser av sina egna möjligheter till återintegrering. En sammanställning av det resultat som presenteras i denna underrubrik går att finna i *bilaga 3*. Informanterna beskriver liknande upplevelser när det kommer till de svårigheter som de erfarit under sin återanpassning i samhället.

Majoriteten av informanterna lyfter fram besvär när det kommer till arbetssökande och att lösa sin boendesituation. Exempelvis förklarar intervjuperson E;

“Största svårigheten är att få jobb. Belastningsregistret sätter stopp. Idag är det nästan kutym att begära belastningsregister.” (Intervjuperson E)

Vidare belyser intervjuperson G att;

“Jobb var jättesvårt, framförallt att söka i sitt närområde där man tidigare begått kriminella handlingar och alla vet vem man är och har gjort.” (Intervjuperson G)

Just svårigheter att få en anställning är något som även den tidigare forskningen inom området har påvisat försvåras för individer som avtjänat ett fängelsestraff. Detta resultat överensstämmer följaktligen med den tidigare forskningen då de vetenskapliga artiklarna redogör för att inte få anställning som en av de påverkansfaktorer som kan vara försvårande för en individs återintegrering. I den tidigare forskningen lyfts det även fram att en individs återintegrering påverkas av samhällets syn och mottagande av personen i fråga. Bland annat Batastini, Bolanost & Morgans (2014) resultat av sin studie antyder att majoriteten av respondenterna menar att en individs tidigare kriminella liv kan ha en påverkan på anställningsbarheten. Med detta som bakgrund går det att argumentera för, i enighet med den tidigare forskningen, att det för informanterna hade varit fördelaktigt om samhället erbjöd stöd som innefattar hjälp för fängelsedömda att få en anställning för att på så vis underlätta en återintegrering.

Det kan även tänkas att begäran om belastningsregister, som nämnts av informanterna, ytterligare försvårar för den fängelsedömda att återintegreras i samhället. Belastningsregistret kan betraktas som en form av brottsförebyggande insats där en individs tidigare kriminella handlingar kan ses som en riskfaktor för återfall i brott. Ur ett samhälleligt perspektiv kan på så sätt en begäran av belastningsregistret ses som en garant för att de som ska anställas passar in i samhället och är fullvärdiga medlemmar. Kopplat till Mead kan det tänkas att en begäran av belastningsregistret är utifrån den generaliserande andre, det vill säga den som skapar normen (Engdahl 2022, s. 232) och blir en slags kontroll av att individen är en fullvärdig samhällsmedborgare. Vidare kan dock tänkas att om en individ inte har ett fläckfritt belastningsregister så kan det skapa ett utanförskap istället. Liksom Mead beskriver det så skapar det ett rolltagande där individen står utanför samhället och i förlängningen kan det skapa en känsla av ensamhet och utanförskap vilket ytterligare kan tänkas försvåra för individen att synkronisera till övriga samhället (Engdahl 2022, ss. 224-225).

Därutöver diskuterar informanterna den sociala aspekten i förhållande till deras möjlighet till återintegrering. Informanterna berättar att det har varit utmanande att hitta tillbaka till det sociala och att sociala situationer överlag stundtals har varit ångestladdade efter fängelsevistelsen. En del informanter lyfter fram att det varit krävande att utföra vardagliga uppgifter såsom att handla i mataffären eller åka tåg. Ytterligare har några informanter nämnt en svårighet med att betala för sig efter frigivningen. Intervjuperson D berättar exempelvis om svårigheter att efter fängelsevistelsen få bankkort eller BankID och beskriver följande hur hon av Socialtjänsten fått en check att lösa in, vilket är svårt i ett näst intill kontantfritt samhälle. Vidare menar intervjuperson D att det "finns många glapp som gemene man och myndigheter inte tänker på". Återintegreringen kan därav tänkas försvåras av vardagliga saker som övriga samhällsmedborgare kan se som självklarheter. Denna beskrivning kan också förstås genom Meads förklaring av att inte förstå eller bli förstådd av samhället, vilket i sin tur kan skapa känslan av ensamhet hos individen (Engdahl 2022, ss. 224-225).

Den sociala aspekten av återintegreringen lyfts även i Shantz, Kilty & Frigon (2009) studie där de utifrån sitt forskningsresultat, baserat på kvinnliga informanternas

upplevelser, att en fängelsevistelse har en negativ inverkan på en fängelsedomds fysiska och psykiska hälsa. Denna negativa inverkan kan i sin tur försvåra en lyckad återintegrering då det vid frigivningen är stor risk att individerna återfaller i sina gamla mönster och bekantskaper menar artikelförfattarna. Samtidigt som en del av den straffrättsliga idébilden är att arbeta främjande för den dömda individens bibehållande av sitt sociala liv (Shantz, Kilty & Frigon 2009). I denna kontext är det av intresse att presentera upplevelsen av återintegrering som en av de kvinnliga informanterna uppmärksammat under uppsatsens genomförda intervjuer. Intervjuperson G menar att det är;

“Svårt för kvinnor att komma ut i samhället, finns inte samma skyddsnät eller insatser som det finns för dömda män. Finns också större krav på ett icke kriminellt liv som kvinna.” (Intervjuperson G)

Informanten vittnar om att hennes återintegrering har försämrats ytterligare på grund av en upplevd avsaknad när det kommer till stödinsatser och attityder gentemot kvinnliga förbrytare. En upplevelse som i stora drag kan bekräftas av den forskning som lagts fram av Shantz, Kilty & Frigon (2009) där deras informanter i stor utsträckning återfallit till det liv de hade innan fängelsevistelsen. Vidare belyser informanterna även utmaningen i att bygga upp ett socialt nätverk som inte grundar sig på missbruk och kriminalitet. I detta sammanhang förklaras detta som en anledning till att en del av informanterna tidigare har återfallit i brott. De har med andra ord inte lyckats skapa sig ett socialt nätverk som främjat deras återintegrering utan istället fallit tillbaka i sina gamla kriminella banor. Även i detta fall kan informanternas berättelser kopplas till Mead. Det kan tänkas att när informanterna inte lyckats anpassa sig till den generaliserande andre så kan de gamla mönstrena ses som en trygghet (Engdahl 2022, s. 232). Troligen kan gamla gemenskaper och mönster tänkas fungera som ett substitut till den generaliserade andre och att synkronisera sitt beteende till dem skapar en, om än destruktiv, gemenskap vilken kan tänkas bättre än ett totalt utanförskap.

Generellt redogör informanterna för hur motivationen att förändras och leva ett hederligt liv är svår att upprätthålla. Intervjuperson A beskriver att det är utmanande att genomgå en förändringsprocess ensam utan att få hjälp från samhället. Detta är något som intervjuperson B också vittnar om och beskriver känslan av att inte ha någonstans

att ta vägen och hur det i sin tur påverkar motivationen till förändring. Känslan av att vara ensam och inte ha någonstans att ta vägen kan även här kopplas till Meads förklaring om hur individer kan känna fysisk smärta eller ensamhet när de inte upplever sig förstådda eller förstår samhället (Engdahl 2022, s. 224-225).

5.3 Uppfattning om samhällets syn

Följande undertema avser belysa intervjudeltagarnas upplevelser av hur de uppfattas av övriga samhället efter att ha avtjänat sitt fängelsestraff. Följande resultat som analyseras under denna rubrik är sammanfattat i *bilaga 4* i uppsatsen.

Av intervjusvaren framkommer att majoriteten av deltagarna upplevt en form av utanförskap. Såväl intervjuperson A som intervjuperson B beskriver en känsla av att för alltid vara dömd i samhällets ögon och att inte kunna förändra sig. Även intervjuperson G menar sig vara dömd av samhället och upplever att "folk ser mig som ett psykfall". Intervjupersonernas känsla av att inte höra till och uppleva sig dömda av övriga samhället kan förstås genom Meads tanke kring att individer låter sig objektifieras och sedermera definieras ur andras ögon (Engdahl 2022, s. 219). Således kan tänkas att intervjupersonernas uppfattning om samhällets syn av dem påverkar hur de ser på sig själva och i förlängningen även hur de tänker att andra ser på dem. Något som även kan styrkas av Tica & Roth (2012, ss. 72-74) där slutsatsen är att en lyckad återintegrering inte enbart beror på den enskilda individen utan även själva mottagande av samhället i stort.

Vidare beskriver intervjuperson D;

"Jag representerar människor som ljugit och lurats. Ibland känner jag att jag får skylla mig själv. Detta är konsekvenser jag får ta av mina tidigare handlingar [...] de tror att jag inte kommer lyckas." (Intervjuperson D)

Även intervjuperson C beskriver en upplevd misstro från myndigheter om att kunna lyckas med att hålla sig drogfri och att inte återfalla i kriminalitet. Dessa beskrivningar av att känna sig misstrodd och uppleva en förväntan om att misslyckas kan tänkas skapa ytterligare distans från samhället. Detta kan vidare kopplas till Meads beskrivning av

den existentiella identiteten hos varje individ. Den medför att varje individ upplever egna erfarenheter vilka kan resultera i en känsla av ensamhet om individen upplever att de egna erfarenheterna inte förstås av andra (Engdahl 2022, ss. 224-225).

Samtidigt berättar intervjuperson E att han inte har upplevt några förväntningar från samhället eller myndigheter. Vidare förklarar intervjuperson E att detta kan bero på att han är ganska självgående och att han alltid varit det. Däremot beskriver individen även att känslan finns att ingen förväntar sig något av personen i fråga. Liknande upplevelse beskrivs av intervjuperson F som berättar inte ha sig någon uppfattning om förväntningar från samhället. Ovan beskrivningar är intressanta på det sätt att de skiljer sig från övriga informanternas uppfattningar. Givetvis kan det tänkas finnas flertalet förklaringar till detta. En förklaring kan tänkas vara att frågan uppfattats på ett annorlunda sätt under intervjun av just dessa informanter. Intervjuperson E beskriver under intervjun att inte ha upplevt några svårigheter med civilsamhället utan främst med myndigheter. Följaktligen kan tänkas att intervjuperson E och F inte upplever svårigheter med att vistas i det sociala rummet och har en stark funktionell identifikation och spontant synkroniserar sitt beteende till andras enligt Meads teori (Engdahl 2022, s. 225).

Upplevelsen av samhällets syn kan således bero på flera saker och är framförallt en individuell upplevelse. Av informanternas beskrivningar kan dock förstås att deras upplevelse av samhällets syn på dem är starkt kopplad till deras möjlighet till återintegrering, något som tidigare även betonats av Tica & Roths (2012) studie. Denna förståelse fördjupas även genom Meads tankar kring att individen avspeglar sig i samhällets reaktioner mot individens handlingar (Engdahl 2022, s. 227). Informanternas uppfattningar av samhällets syn på dem kan därav tänkas ha en betydande roll i deras återintegrering.

5.4 Sociala sanktioner

Undertemat sociala sanktioner uppmärksammar informanternas erfarenheter av negativa sociala sanktioner som de upplevt efter att ha avtjänat sitt fängelsestraff.

Samtliga av informanternas beskrivna upplevelser kring sociala sanktioner är sammanställda under *bilaga 5* i uppsatsen.

Gällande upplevelsen av sociala sanktioner skiljer sig upplevelsena mellan informanterna. Intervjupersonerna C, E och F vittnar inte om några sociala sanktioner efter frigivningen medan övriga informanter beskriver olika typer av socialt markerande. Såväl intervjuperson A som intervjuperson B beskriver båda situationer där individer bytt kassakö i mataffären eller sida på trottoaren när de fått syn på informanten. Vidare beskriver intervjuperson G ett strukturerat utanförskap med ryktesspridning och glåpord om såväl sig själv som sin familj. Informanten berättar även om att känna sig stigmatiserad och dömd av samhället och ständigt behöva påminnas om sitt förflutna.

Denna typ av uteslutning är något som även belyses i tidigare forskning. Shantz, Kilty & Frigon (2009, ss. 103-104) påstår sig se ett strukturellt utanförskap från samhället gentemot tidigare dömda, deras studie har emellertid enbart haft kvinnliga informanter, samtidigt belyses liknande upplevelser i Dako-Gyeke & Baffour studie med manliga informanter. Där vittnar informanterna om både utanförskap och stigmatisering (Dako-Gyeke & Baffour 2016, ss. 248-249). Vidare kan detta kopplas till Meads beskrivning av hur människan återspeglas i andra individers bemötande på hennes handlingar. Det vill säga hur andra individers attityder mot en individ får individen att anta en roll (Engdahl 2022, ss. 27-28). Därav kan antas att de sanktioner som informanterna vittnar om får en påverkan på hur de upplever sig själva. Ytterligare ett exempel på upplevelsen av en social sanktion som beskrivs av intervjuperson D är att bli misstrodd eller missförstådd. Informanten exemplifierar detta genom att berätta om upplevelsen av läkarbesök där hon menar sig behöva stå på sig och övertyga läkaren om att faktiskt ha ont och inte vara där i syfte att få smärtlindrande medicin.

Det kan därav konstateras att det finns en viss upplevelse av negativa sanktioner utifrån tidigare fängelsedömdas upplevelser. Det är dock svårt att dra en slutsats kring hur omfattande dessa sanktioner är, vidare om de äger rum överallt eller endast i särskilda miljöer vid specifika tidpunkter. Ytterligare skall också påpekas att de sociala sanktionerna uppfattats individuellt och det kan därför tänkas att olika individer uppfattar och påverkas av negativa sociala sanktioner på olika sätt.

5.5 Attityd till samhällets och myndigheters stödinsatser

När det kommer till informanternas attityder till samhällets och myndigheters stödinsatser blir detta ett givande undertema för att skapa en förståelse för hur de insatser som är tänkta att hjälpa fängelsedömda bemöts av målgruppen. Med andra ord om det kan antas att stödet är tillräckligt eller uppmärksammandet av eventuella brister som belysts av informanterna. En sammanställning av resultatet för detta undertema redogörs för i *bilaga 6* i uppsatsen.

Upplevelsen av samhällets stöd och myndighetsnärvaro kan generellt av resultatet att tolka beskrivas utifrån det resonemang intervjuperson C för. Intervjuperson C delger att "Kriminalvården bryr sig om mig sålänge jag befinner mig inne på anstalten". Vidare förklarar informanten att hjälpen upplevs stanna innanför Kriminalvårdens murar och att det hade varit önskvärt att utveckla stödinsatser som innebär planering och stöttning av hur individen ska göra efter sin frigivning. Intervjuperson C fortsätter att förklara att de flesta vid frigivning enbart har med sig en kasse med sina tillhörigheter och har inte alltid ett stabilt socialt nätverk utanför anstalten. Därav vänder många sig till sin kriminella umgängeskrets för att slippa bo på gatan eller för att fly verkligheten genom att börja bruka droger igen. Intervjuperson C avslutar sitt resonemang med att säga "Finns inget annat än kriminalitet att falla tillbaka på då". Till viss del beskriver informanterna en blandad upplevelse av det stöd som funnits från samhället och myndigheterna. I vissa fall redogörs det för en avsaknad av stödinsatser. Andra individer vittnar om att de alls inte har bett om någon hjälp. Därav är det svårt att bedöma individens attityd gentemot de stödinsatser som eventuellt erbjudits.

Några direkta kopplingar till resultatet av den tidigare forskningen kan inte göras då uppsatsen utgår ifrån det svenska samhällets stödinsatser och myndighetsarbete. Därav framläggs informanternas attityd till svenska förhållanden. Något som däremot är av värde att belysa är de likheter som går att finna i den tidigare forskningen kring attityder men framförallt upplevelse av avsaknad när det kommer till stödinsatser. Tica & Roth (2012 ss. 72-74) belyser att samhällets bemötande av den fängelsedömda individen spelar en stor roll i den enskilde individens möjligheter till återintegrering. Därutöver

lyfter Dako-Gyeke & Baffour (2016 ss. ss. 248-249) fram att en förändring i det samhälleliga bemötandet behöver göras för att motverka den diskriminering och det utanförskap som framförallt återfallsförbrytare får erfara i dagsläget. Ricciardelli & Mooney (2018 s. 363) menar i sin tur att en anställning är en viktig byggsten till individens återintegreringsprocess. Därav finns det ett behov av att stärka samhällsinsatserna när det kommer till att integrera tidigare kriminella på arbetsmarknaden igen (Ricciardelli & Mooney 2018, s. 363). Till ovanstående redogörelse är det av relevans att lyfta fram ytterligare forskningen som framförts av Benson et al. (2011 s. 389) där studiens resultat antyder att tillämpandet av en reparativ rättvisa kan vara främjande för individens återintegrering. Med andra ord kan det antas att fängelsedömda generellt har svårare att lyckas med sin återintegrering än vad individer med annan rättslig påföljd har.

Något som genomsyrar intervjuvären är det stöd informanterna upplevt från den ideella kamratföreningen KRIS. Intervjuperson E berättar att "KRIS hjälper med de mer praktiska och sociala sakerna som Kriminalvården och Frivården ser förbi". Vidare förklarar intervjuperson G att det har varit svårt att vända sig till myndigheter. Informanterna belyser att det för dem har varit viktigt att få träffa likasinnade, att personer som befunnit sig i samma eller liknande sits tidigare har varit behjälpligt i förändringsprocessen. Uppfattningarna och erfarenheterna som informanterna beskriver om KRIS bemötande och stöd kan begripas utifrån Meads tankar om individens spegling i andra och den generaliserade andre (Engdahl 2022, s. 232). Individens spegling i andra genom attityd- och rolltagande kan kopplas till informanternas upplevelse av att vilja träffa likasinnade och får med detta en annan typ av förståelse för både relationen till sig själv och därmed även till andra. Rolltagandet för informanter blir alltså fördelaktigt genom KRIS då det blir ett steg på vägen mot att återintegreras och betrakta sig själv som en fullvärdig medlem i samhället. KRIS blir i detta fall även den generaliserade andre för informanterna då föreningen förespråkar normer och värderingar som individen i fråga vill sträva att efterleva. Det kan tänkas att KRIS blir ett första steg in i samhället för individen, en trygg miljö där det finns ett annat socialt utrymme för eventuella misslyckande eller bakslag utan att få en avvikares status. En social trygghet som samhället i stort kanske inte är redo att inge till dessa individer. Denna teoretiska aspekt av informanternas erfarenhet av det samhälleliga stödet och

KRIS betydelse för återintegrering kan sammanfattas utifrån uttalandet "Varje gång vi möts av förståelse, växer vi" som intervjuperson D uttryckte under sin intervju.

Attityden gentemot samhället kan påstås verka ha en effekt på återintegreringen i stort och i förlängningen individens möjlighet till ett normativt leverne. Att fundera kring, utifrån Meads tankar, är dock hur stor del i detta individen respektive samhället har. Det kan tänkas att samhällets bemötande, det vill säga speglingen av individens handlande påverkar hur individen upplever sig själv och i sin tur sina möjligheter att passa in i samhället. Samtidigt är det av vikt att belysa individens roll i sammanhanget, det är högst troligt att den individuella uppfattningen av samhällets återspeglning kan tolkas olika av olika individer då den är just individuell. Det skulle i sin tur kunna ge ett perspektiv på informanternas beskrivningar av att uppleva gemenskap i KRIS. Det kan tänkas att de på förhand tror sig uppleva en positiv återspeglning i den kontexten medan det samtidigt kan tänkas vara det motsatta i samhället i stort. Således kan tänkas att en individs uppfattningar av hur övriga samhällsmedborgare ser på dem även grundar sig i våra individuella förutfattade meningar.

5.6 *Sammanfattning av resultatanalys*

Sammantaget har uppsatsförfattarna utifrån genomgång av det empiriska materialet kunnat identifiera huvudtemat normativt leverne. Huvudtemat belyser samtliga informanternas berättelse om strävan efter ett vanligt Svenssonliv som kan tolkas vara en gemensam målbild för informanterna. Informanternas beskrivning av ett Svenssonliv grundar sig på de upplevda samhällsnormerna där drogfrihet, boende och anställning lyfts fram som viktiga faktorer för att uppnå samhällets och individens egna förväntningar. Denna uppmärksammade strävan kan förklaras utifrån Meads beskrivning av den generaliserade andre (Engdahl 2022, s. 232) där Svenssonlivet och den tillhörande förståelsen av de sociala normerna anses vara det normativa för informanterna. Med andra ord kan det utifrån denna analys antas att Svenssonlivet och dess ideal betraktas som det normativa levernet för informanterna som i sin tur fungerar som en form av handlingsdirektiv för individen.

Undertemat *Upplevelse av möjlighet till återintegrering* kan sammanfattningsvis beskrivas genom att främst lyfta fram informanternas beskrivningar av svårigheter att få

anställning och att lösa sin boendesituation. Majoriteten av informanterna uppmärksammar dessa som negativa påverkansfaktorer när det kommer till sin återintegrering i samhället. Denna uppfattning går att finna stöd till i den tidigare forskningen som presenterats i uppsatsen där bland annat Batastini, Bolanost & Morgans (2014) belyser allmänhetens syn på anställningsbarhet för en individ med ett kriminellt förflutet. Vidare är arbetsgivares begäran om belastningsregister ännu ett hinder som lyfts fram av informanterna. Denna förekomst har kopplats till den generaliserade andre där handlingen är ett uttryck för norm- och kontrollskapande för att säkerställa att individen i fråga tillskrivs vara en fullvärdig samhällsmedborgare (Engdahl 2022, s. 232). Ytterligare beskrivs den sociala aspekten i återintegreringsprocessen vara ett hinder för individen. Sociala sammanhang och bristande sociala stödinsatser har varit svåra att hantera och ångestladdade efter fängelsevistelsen. I detta sammanhang kan Meads beskrivning av att inte förstå eller uppleva sig bli förstådd av samhället kan skapa känslan av ensamhet och utanförskap hos individen (Engdahl 2022, ss. 224-225).

Uppfattningen om samhällets syn kan utifrån informanternas berättelser bero på flera saker. Bland annat nämner informanterna en upplevd misstro från myndigheter eller att inte ha några förväntningar på sig alls. Framförallt är deras uppfattningar om samhällets syn högst individuella. Oaktat informanternas individuella upplevelser kan utifrån deras beskrivningar antas att upplevelsen av samhällets syn på dem och de sociala normerna har en påverkan på deras återintegrering, något som även belyses i Tica & Roths (2012) studie. Denna upplevelse kan vidare förstås genom Meads tankar kring att individen avspeglar sig i samhällets bemötande av individens handlingar (Engdahl 2022, s. 227). Följaktligen verkar informanternas upplevelser av samhällets syn på dem har en inverkan på deras återintegrering.

Upplevelsen av undertemat *sociala sanktioner* är också individuell hos informanterna. Några informanter har vittnat om tydliga negativa sanktioner där andra individer aktivt undvikit dem genom att exempelvis byta kassakö eller sida på gatan för att inte möta informanten. En av informanterna beskriver även ett systematiskt utanförskap där såväl informanten som hennes familj utsatts för glåpord och stigmatisering. Samtidigt

beskriver andra informanter hur de inte tycker sig ha upplevt några sociala sanktioner efter sitt avtjänade fängelsestraff. De sociala sanktionerna uppfattas individuellt och sålunda kan tänkas att olika individer upplever och påverkas olika av sociala sanktioner. Förekomsten av sociala sanktioner är dock något som även belyses i tidigare forskning. I Dako-Gyeko & Baffours (2016) studie vittnar informanterna om både utanförskap och stigmatisering. Sammantaget kan konstateras att det verkar förekomma negativa sociala sanktioner mot tidigare fängelsedömda även om det är svårt att dra en slutsats kring hur vanligt förekommande de är. Utifrån Meads beskrivning av hur individen återspeglas i andra individers bemötande och därmed antar en roll (Engdahl 2022, s. 27-28) kan dock tänkas att den individuella upplevelsen av sociala sanktioner påverkar hens framtida agerande.

Det sista temat som behandlas redogör för informanternas *attityd till samhällets och myndigheters stödinsatser*. Sammanfattningsvis kan det antas utifrån resultatanalysen att individens attityd gentemot samhället har en inverkan på återintegreringen och hens eftersträvan av normativt leverne. Informanternas uppfattningen av de stödinsatser som finns i dagsläget kan beskrivas upplevas som bristfälliga. Samtidigt som en del av informanterna berättar att de inte alls tagit del av de stödinsatser som erbjudits. En majoritet av informanterna, som tagit del av insatserna, menar dock att det hade varit fördelaktigt att utveckla de samhälleliga stödinsatserna även efter individens frigivning. Något att belysa i detta sammanhang är dock även individens roll i attityden till samhället. Utifrån Meads perspektiv kan givetvis tänkas att samhällets mottagande av individen påverkar hur denna ser på sig själv och hur välkommen hen känner sig i samhället. Samtidigt kan tänkas att individens uppfattning av samhället är individuellt och därmed skiljer sig mellan individer. Således har troligen den individuella uppfattningen av samhällets syn på hen en inverkan på hur väl återintegreringen fungerar. Om exempelvis individen tror sig bli bemött på ett negativt sätt redan innan frigivningen kommer antagligen attityden mot samhället vara sämre vilket i sin tur kan påverka upplevelsen av samhällets syn på hen och upplevelsen av sociala normer.

6 Avslutning

Nästkommande kapitel sammanfattar uppsatsen i sin helhet men diskuterar även huvuddelen av studiens resultat och analys. Därtill avslutas kapitlet med en slutsats och sist förslag på vidare forskning inom ämnesvalet.

6.1 *Diskussion*

Syftet för uppsatsen har utgått från att belysa möjligheter och svårigheter att återintegreras i samhället efter att ha avtjänat ett fängelsestraff. Påverkansfaktorerna till en individs återintegrering har grundats i informanternas egna erfarenheter och upplevelser av samhällets bemötande. Attityden till de samhälleliga stödinsatserna har också baserats på personliga uppfattningar. Uppsatsens frågeställning undersöker följaktligen de uppfattningar tidigare fängelsedömda har gällande samhällets syn på dem. Detta efter att de avtjänat sitt straff och förväntas återanpassa sig till ett icke-kriminellt liv. Med detta som ingång har studien använt sig av semistrukturerade intervjuer som metod för materialinsamling. Vidare har en tematisk innehållsanalys gjorts för att analysera respondenternas intervjusvar utifrån tidigare forskning och uppsatsens teoretiska utgångspunkt, symbolisk interaktionism.

En aspekt gällande metod för materialinsamling som kan lyftas fram är uppsatsens urval och selektering av informanter och dess påverkan på studiens resultat. Urvalet av informanterna gjordes utifrån ett snöbollsurval där samtliga KRIS-föreningar kontaktades. Ett fåtal KRIS-medlemmar från ett antal olika föreningar intervjuades senare kring hur den självupplevda återintegreringen i samhället har tett sig. KRIS-medlemmarnas medverkan har möjliggjort besvarandet av frågeställningen där fängelsedömdas upplevelser av samhällets syn på dem och hur det i sin tur påverkar deras återintegrering har lyfts fram. Samtidigt har urvalets representativitet beaktats med utgångspunkt i att samtliga informanter är medlemmar i KRIS och eventuellt skulle kunna representera en särskild grupp av tidigare dömda. Vidare har som tidigare nämnts under metodavsnittet det urvalskriterium som ställts varit att informanterna skall ha avtjänat ett fängelsestraff. Följaktligen saknas insikt kring bland annat hur långa fängelsestraff individerna har avtjänat samt hur nyligen detta var. Med fler urvalskriterier hade sålunda andra informanter kunnat intervjuas vilket i sin tur kunnat

ge ett annat resultat. Urvalsförfarandet i kombination med anonymiseringen av informanterna kan således ses som en brist i metoden. Dessemellan har valet av informanter gett en viss inblick i hur fängelsedömda upplever samhällets syn på dem och därmed kan argumenteras för att studien likväl uppfyller en hög extern validitet. Därtill har studiens informanter medverkat till att skapa en förståelse kring hur upplevelsen av samhällets sociala normer påverkar möjligheten för återintegrering efter avtjänat fängelsestraff. Vidare har den interna validiteten uppfyllts genom att förankra resultatets teman i uppsatsen valda teori och på så sätt skapat en konformitet mellan resultat och teori.

Som tidigare nämnts i uppsatsen har informanterna själva fått tolka de frågor som ställts under intervjun där syftet varit att lyfta fram den individuella upplevelsen. Med denna infallsvinkel tillkommer ett stort tolkningsutrymme, både när det kommer till informanternas berättelser men också för redovisning och tematisering av resultat. Således är det av vikt att belysa uppsatsförfattarnas eventuella påverkan på det presenterade resultatet. Ett stort tolkningsutrymme kan därmed medföra att studien blir svårare att replikera men kan emellertid även bidra till en mer nyanserad bild av undersökningens problemområde. Informanternas respektive uppsatsförfattarnas utrymme kan frambringa nya perspektiv och aspekter av en individs möjligheter till återintegrering som möjligtvis inte hade uppmärksammas vid tillämpning av ett mer strukturerat metodval eller analyseringsverktyg. Som även nämnt innan har tidigare forskning haft en inverkan på val av metod för att bland annat se till att studien erhåller en hög extern reliabilitet. Genom samstämmighet mellan uppsatsförfattarna vid framtagning av teman och analys av material har studien även en hög intern reliabilitet.

Vidare har uppsatsens teoretiska utgångspunkt genomsyrat hela processen och spelat en betydande roll för att tolka och analysera uppsatsens resultat. Genom Meads skildring av symbolisk interaktionism har en djupare förståelse av relationen mellan samhällets normer och den enskilda individen skapats. Vidare hur relationen påverkar individens syn på sig själv och hur detta kan påverka återintegreringen i samhället. Som kan förstås av resultatet har samtliga informanter beskrivit hur de fått sin främsta hjälp med återintegrering via KRIS, således kan tänkas att den gemenskap de känner där överbryggat de eventuella glapp som kan finnas mellan individen och samhällets

generaliserade andre, det vill säga de sociala normerna. Samtidigt kan tänkas att ett medlemskap i KRIS inte enbart är till fördel för individens återintegrering i samhället. Presumtivt kan tänkas att KRIS till viss del kan begränsa individens möjligheter att återintegreras i samhället fullt ut, då samtliga medlemmar i KRIS delar ett till viss del överensstämmande förflutet. Tryggheten och tillhörigheten individen känner inom KRIS har varit av stor vikt, enligt informanterna, när det kommer till deras återintegrering och första tid efter frigivning. Däremot kan funderas över vilka hämmanden som eventuellt kan medfölja denna gemenskap och sammanhang. Individen kan med andra ord tänkas omedvetet hållas fast vid sitt förflutna och tidigare utanförskap då individens erfarenheter både delas men också förstås av gruppen. Å andra sidan kan även tänkas, likt informanternas berättelser, att utan en förening som KRIS så hade möjligheten till återintegrering varit ännu mindre.

Flertalet av intervjupersonerna har vittnat om att känna sig dömda av samhället, haft en stämpel och även utstått sociala sanktioner av samhället efter sin frigivning. Förmodat att en fängelsedömd individ alltid förblir dömd i allmänhetens ögon gör i detta fall det till synes omöjligt att återintegreras i samhället igen. Det kan sägas att själva grundtanken med att sona för sitt brott, i detta fall genom fängelsestraff, försvinner om individen efter avtjänat straff fortsatt ska sona för sitt brott och det blir i det fallet en slags dubbel bestraffning. Den bästa formen av återintegrering för tidigare fängelsedömda kan denna uppsats inte lyfta fram, vad som däremot kan konstateras är att återintegreringen idag till synes är bristfällig. Vidare kan den upplevelse studiens informanter förmedlat kring samhällets syn på dem indikera att ett utanförskap förekommer. Likaså kan det av studiens resultat antas att de sociala och rättsliga normerna skiljer sig. Noterbart här är Benson et al. (2011 s. 389) som konstaterar att reparativ rättvisa verkar vara en fördelaktig påföljd för att öka chansen till en positiv återintegrering, således kan det tänkas att andra typer av påföljder gett andra resultat.

Beträffande individens möjlighet till återintegrering efter avtjänat fängelsestraff är det relevant att lyfta den rättssociologiska aspekten. Speciellt då det ur svensk kontext är reglerat i såväl lag som förordning hur individen under fängelsestraffet skall hjälpas till en så bra återintegrering som möjligt. Ur detta perspektiv är det intressant att relatera utfallet av informanternas upplevelser och resultatanalysen med bestämmelser

uttryckta i fängeslagen samt Kriminalvårdens arbete utifrån förordningen. Det kan utifrån den genomförda analysen i denna uppsats argumenteras för att verkställighetens syfte och Kriminalvårdens målbild inte överensstämmer med vittnesmålen som informanterna i denna studie lämnat. Informanterna har tydliggjort att deras egna erfarenheter av det samhälleliga stödet, det inräknat Kriminalvårdens stödinsatser, inte varit tillräckligt gynnsamma för att underlätta individens återintegrering efter frigivning. Med andra ord går det att anta att de rättsliga normerna inte är förenliga med de rådande sociala normerna i detta fall, åtminstone utifrån informanternas upplevelser av de sociala normerna och samhällets syn i relation till fängeslagen och Kriminalvårdens förordning.

Något som är av vikt att tillägga är dock att denna diskussion bör betraktas utifrån den sociala kontext som undersökts, det vill säga att den grundar sig i personliga yttranden från ett antal KRIS-medlemmars beskrivna upplevelser av återintegrering. Följaktligen bör studiens resultat inte enbart gestaltas utifrån individens upplevelser utan även den rådande samhällskontexten och det paradigm samhället befinner sig i just nu. Det kan därför tänkas att i takt med att samhället förändras omvandlas även dess normer, vilket medför att ett annat resultat av samma studie skulle kunna presenteras i en annan samhällskontext. Därav är det av relevans att betrakta resultatet och dess kommande slutsatser utifrån de sociala normer och rättsliga normer som råder i dagsläget. Vidare utifrån den sociala kontext som omfattar studien och dess informanter. Därtill ska tilläggas att med beaktande av att informanterna har avtjänat sina straff under olika tidsperioder kan tänkas att deras upplevelser av återintegrering också präglas av den samhällskontext de kom ut i. Detta eftersom såväl de rättsliga normerna som de sociala ständigt är föränderliga.

6.2 *Slutsats*

Med utgångspunkt i studiens resultat har följande frågeställning kunnat besvaras;

Hur påverkas återintegreringen i samhället för tidigare fängelsedömda utifrån deras uppfattningar av de sociala normerna och samhällets syn på dem?

Uppsatsens resultat och analys har påvisat att fängelsedömdas upplevelser av samhällets syn har en inverkan på hur lyckosam återintegreringen i samhället blir. Genom Meads

perspektiv på symbolisk interaktionism har det kunnat tydliggöras hur individen i många fall avspeglar sig i den bild som hen tror samhället har tillskrivit personen. Med andra ord har individens uppfattning om de sociala normerna och samhällets syn på hen ha en påverkan på individens syn på sig själv och i förlängningen möjligheten till återintegrering. Följaktligen har även andra påverkansfaktorer uppmärksammats i denna studie som rör svårigheter kopplat till anställning, boende, vardagliga ärenden och sociala situationer där informanterna anser att deras tidigare fängelsestraff har haft en avgörande betydelse. I detta fall kan de sociala normerna kring att begära belastningsregister inför en anställning eller bostadskontrakt tänkas vara av betydelse.

Sammanfattningsvis har den genomförda studien lyft fram och gett förklaring till fängelsedömdas upplevda svårigheter respektive möjligheter vid återintegrering i samhället. Det har även kunnat fastställas att de rättsliga normerna, i detta fall fängelselagen samt förordning med instruktion för Kriminalvården, inte stämmer överens med informanternas upplevelser av sin återintegrering samt hur de anser att samhället har bemött dem, det vill säga de sociala normerna. Vidare kan, utifrån studiens resultat, framhållas att återintegreringen för tidigare fängelsedömda inte verkar fungera som tänkt i praktiken utifrån exempelvis Kriminalvårdens vision *Bättre ut* eller ledorden "att bryta den onda cirkeln". Detta med bakgrund i informanternas berättelser kring deras upplevelse av möjlighet till återintegrering och deras uppfattningar av samhällets syn och de sociala normerna. Därtill deras upplevelse av utanförskap och en känsla av ensamhet där KRIS tycks vara den generaliserade andre som informanterna kan anpassa sig till.

6.3 Förslag på vidare forskning

Efter genomförd studie har uppsatsförfattarna sammanställt förslag till vidare rättssociologisk forskning inom ämnesområdet som uppmärksammats vid analys och diskussion av resultat samt utifrån den genomförda litteraturöversikten.

En större överblick av fängelsedömdas upplevelser av återintegrering i samhället efter avtjänat straff hade bringat en djupare förståelse för hur samhälleliga åtgärder och stödinsatser kan utvecklas och förbättras för att uppnå sitt syfte. Forskning som kan tänkas vara givande i detta fall är mer djupgående intervjuer med fängelsedömda som

undersöker de möjligheter och svårigheter som upplevs störst och vad som är mest främjande hos en individ i deras återintegreringsprocess. Vidare hade en mer storskalig studie kunnat vara av relevans i syfte att få ett mer generaliserbart resultat. Ytterligare hade en utvärdering av Kriminalvårdens förordning och hur den verkar i praktiken varit önskvärd då uppsatsförfattarna anser att detta är något som saknas. Det kan tänkas att en mer lyckosam återintegreringsprocess i förlängningen skulle minska antalet återfallsförbrytare, något som redan idag är en av målsättningarna för Kriminalvården.

7 Referenser

Tryckt litteratur

Andersson, R & Nilsson, R (2017). *Svensk kriminalpolitik*. Upplaga 2. Lund: Studentlitteratur

Baier, M & Svensson, M (2018). *Om normer*. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur

Banakar, R (2020). Om rättssociologisk forskningsdesign. I: Schoultz, I & Nafstad, I (red). *Om rättssociologisk tillämpning*. ss. 29-48. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Stockholm: Liber

Dalen, M (2015). *Intervju som metod*. Upplaga 2. Malmö: Gleerups utbildning

Engdahl, E (2022). Introduktion. I: Eklund, L & Isenberg, B (red). *Sociologins klassiker. Upptäckter och återupptäckter*. ss. 219-234. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur

Lindstedt, I (2019). *Forskningens hantverk*. Upplaga 2. Lund: Studentlitteratur

Mortensen, N (2007). Den amerikanska pragmatismen. I: Andersen, H & Kaspersen, L. B (red). *Klassisk och modern samhällsteori*. ss. 97-105. Upplaga 3. Lund: Studentlitteratur

Schoultz, I & Nafstad, I (2020) Introduktion. I: Schoultz, I & Nafstad, I (red). *Om rättssociologisk tillämpning*. ss. 15-26. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2017). *God forskningssed*. Upplaga 3. Stockholm: Vetenskapsrådet

Vetenskapliga artiklar

Batastini, A. B., Bolanos, A. D., & Morgan, R. D. (2014). *Attitudes toward hiring applicants with mental illness and criminal justice involvement: The impact of education and experience*. International Journal of Law and Psychiatry, doi:10.1016/j.ijlp.2014.02.025

Benson, M. L., Alarid, L. F., Burton, V. S., & Cullen, F. T. (2011). *Reintegration or stigmatization? Offenders' expectations of community re-entry*. Journal of Criminal Justice. doi: 10.1016/j.jcrimjus.2011.05.004

Dako-Gyeke, M., & Baffour, F. D. (2016). *We are like devils in their eyes: Perceptions and experiences of stigmatization and discrimination against recidivists in Ghana*. Journal of Offender Rehabilitation. doi: 10.1080/10509674.2016.1159640

Ricciardelli, R., & Mooney, T. (2018). *The decision to disclose: Employment after prison*. Journal of Offender, doi:10.1080/10509674.2018.1510866

Shantz, L., Kilty, M. J., & Frigon, Sylvie. (2009). *Echoes of Imprisonment: Women's Experiences of "Successful (Re)integration"*. Canadian Journal of Law & Society, doi: 10.1017/S0829320100009789

Tica, G., Roth, M. (2012). *Are Former Male Inmates Excluded from Social Life?*. European Journal of Probation, doi: 10.1177/206622031200400205

Elektroniska resurser

Arbetet (2021). *Allt fler vill se brottsregister när du söker jobb*.

<https://arbetet.se/2021/03/22/allt-fler-vill-se-brottsregister-nar-du-soker-jobb/>
[2022-04-25]

Brottsförebyggande rådet (2018). *Kriminalstatistik - 2018 Återfall i brott - Preliminär statistik*.

https://bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa70cee3/1645430074390/Sammanfattning_aterfall_prel_2018.pdf [2022-04-26]

Kriminalvården (2022). *Kriminalvårdens uppdrag*.

<https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/kriminalvardens-uppdrag/>
[2022-04-25]

Kriminalvården (2013). *Att bryta en kriminell livsstil: Livshistorier från "The Stockholm Life-Course Project"*. Norrköping. Kriminalvården
<https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/att-bryta-en-kriminell-livsstilpdf> [2022-04-25]

Urinboyev, Rustamjon., Wickenberg, Per & Leo, Ulf (2016) *Child Right, Classroom and School Management: A Systematic Literature Review*. Lund: Department of Sociology of Law

Offentligt tryck

SFS 2010:610. *Fängelselag*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2007:1172. *Förordning med instruktion för Kriminalvården*. Stockholm: Justitiedepartementet KRIM.

8 Bilagor

8.1 Bilaga 1- Intervjuguide

Temor som intervjuguiden utgår ifrån:

- Upplevelse av möjlighet till återintegrering efter avtjänat fängelsestraff
- Uppfattning om samhällets syn
- Sociala/praktiska konsekvenser efter avtjänat fängelsestraff

Frågor kopplat till temaval:

1. Vilka konsekvenser upplever ni efter att ha avtjänat ert fängelsestraff?
2. Vilka drömmar respektive farhågor hade ni inför er frigivning?
3. Vad innebär ett icke-kriminellt liv för er?
4. Vilka erfarenheter har ni kring bemötande från samhället efter fängelset? Såväl från enskilda medborgare som myndighetspersoner. Ett exempel: Säg att ni ska hyra en bil, ansöka om pass eller gå på en anställningsintervju.
5. Vilka förväntningar upplever ni att samhället har på er?
6. Vilket typ av stöd fick ni av myndigheter, såsom kriminalvården, att skaffa boende och/eller jobb efter fängelsevistelsen?
7. Vad har kontakten med KRIS inneburit för er?
8. Avslutningsvis, är det något mer du själv vill tillägga som vi inte frågat om.

8.2 Bilaga 2 - Informationsbrev i samband med intervjuförfrågan

Hej,

Vi är två kriminologistudenter från rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet. Nu skriver vi vår kandidatuppsats som avhandlar fängelsedömdas upplevelser av att återanpassas i samhället igen.

Syftet med uppsatsen är att belysa eventuella svårigheter och möjligheter vid återintegrering av fängelsedömda baserat på deras egna uppfattning av det sociala bemötandet och stödinsatser från olika samhällsinstanser.

Vi kommer att genomföra ett antal intervjuer där vi tar upp olika teman/frågor som ni får reflektera kring utifrån era egna erfarenheter. Samtalen kommer att vara 20-30 minuter. På grund av vår avgränsning söker vi enbart personer som har avtjänat ett fängelsestraff, i övrigt intervjuar vi gärna så många som har möjlighet och vill ställa upp. Med tanke på avståndet föreslår vi digitala träffar även om vi helst mött er personligen. Då vi skriver under en limiterad tid önskar vi genomföra eventuella intervjuer snarast möjligt, förslagsvis under början av nästa vecka. Tidsmässigt är vi ganska flexibla och anpassar oss efter er.

Deltagandet i intervjun är helt frivilligt och det är okej att i efterhand inte vilja medverka längre. Alla deltagare kommer att anonymiseras i uppsatsen och ni får mer än gärna tillgång till vår uppsats i efterhand. Vår förhoppning är att detta samarbete kan ge ett nytt perspektiv på fängelsedömdas situation i samhället.

Ni är välkomna att kontakta oss per mail om några frågor dyker upp.

Med vänlig hälsning,

Karin och Carolina

8.3 Bilaga 3 - Matris för resultat - Undertema 1

Matris 5.1 Upplevelse av möjlighet till återintegrering

Upplevelse av möjlighet till återintegrering	
Intervjuperson A	<ul style="list-style-type: none"> • Svårigheter att hitta arbete och boende. • Återfall i brott pga. avsaknad av socialt nätverk och stöd. • Svårt att genomgå en förändringsprocess ensam och utan hjälp från samhället.
Intervjuperson B	<ul style="list-style-type: none"> • Ingenstans att ta vägen efter frigivning, tappar motivation att förändras.
Intervjuperson C	
Intervjuperson D	<ul style="list-style-type: none"> • Svårt att hitta tillbaka till det sociala igen, som inte innebar ett kriminellt umgänge. • "Jag har ännu inte kommit ut på arbetsmarknaden, men jag pluggar och arbetstränar hos KRIS." • "Det var jobbigt att gå och handla på Ica. Vissa affärer och tider undviker jag fortfarande." • Vissa möten är svåra att hantera socialt och psykiskt efter att ha suttit på anstalt. • "Finns många glapp som gemene man och myndigheter inte tänker på." • Inget bankkort eller legitimation, var svårt att lösa detta.
Intervjuperson E	<ul style="list-style-type: none"> • "Största svårigheten är att få jobb. Belastningsregistret sätter stopp. Idag är det nästan kutymp att begära belastningsregister." • "Nojig att se folk efter fängelsevistelsen." • Det svåraste är att komma vidare från KRIS och ut på arbetsmarknaden och samhället i stort.
Intervjuperson F	<ul style="list-style-type: none"> • Svårigheter att få en anställning pga. begäran om belastningsregister. • "Anställningsintervjuer går bra fram till de får se mitt belastningsregister."
Intervjuperson G	<ul style="list-style-type: none"> • Svårt att få jobb, vänner och kärlek. • Svårt att efter anstaltstiden börja att bygga upp sig själv igen. • Fruktansvärt och mycket ångestfyllt efter anstaltsvistelsen. Vågade inte gå och handla. • Finns inget socialt nätverk för kvinnor som levt en kriminell livsstil.

	<ul style="list-style-type: none"> • “Jobb var jättesvårt, framförallt att söka i sitt närområde där man tidigare begått kriminella handlingar och alla vet vem man är och har gjort.” • “Svårt för kvinnor att komma ut i samhället, finns inte samma skyddsnät eller insatser som det finns för dömda män. Finns också större krav på ett icke kriminellt liv som kvinna.”
--	---

8.4 Bilaga 4 - Matris för resultat - Undertema 2

Matris 5.2 Uppfattning om samhällets syn

Uppfattning om samhällets syn	
Intervjuperson A	<ul style="list-style-type: none"> • Känslan att inte kunna förändras i civilsamhällets ögon.
Intervjuperson B	<ul style="list-style-type: none"> • Kämt sig stämplad som missbrukare och bråkstake. • Känner sig önskad och upplever ett tydligt utanförskap.
Intervjuperson C	<ul style="list-style-type: none"> • "Samhället har inte haft några stora förväntningar mer misstro från polis och andra myndigheter att jag skulle klara ett vanligt hederligt liv utan missbruk eller kriminalitet."
Intervjuperson D	<ul style="list-style-type: none"> • "Fördomar fanns men upplever inte att jag blivit dåligt bemött av exempelvis polisen eller så. Utan snarare i samband med bankärenden." • Det värsta är att bli misstrodd och missförstådd. Har fortfarande en stämpel. • "Jag representerar människor som ljugit och lurats. Ibland känner jag att jag får skylla mig själv. Detta är konsekvenser jag får ta av mina tidigare handlingar." • "De tror att jag inte kommer lyckas".
Intervjuperson E	<ul style="list-style-type: none"> • Civilsamhället är inget problem men värre inom sociala myndigheter. • Har inte upplevt så mycket förväntningar från samhället eller myndigheter, jag är ganska självgående och har alltid varit det. Ingen förväntar sig något av mig.
Intervjuperson F	<ul style="list-style-type: none"> • Har ingen uppfattning alls om samhällets syn eller förväntan.
Intervjuperson G	<ul style="list-style-type: none"> • Dömd av samhället. • "Folk ser mig som ett psykfall." • "Att jag ska vara fröken duktig för att jag är kvinna och det är därav förkastligt att jag begått de brott jag gjort. Eller så har folk redan bestämt sig för att jag aldrig kommer bli något, att jag är ett hopplöst fall."

8.5 Bilaga 5 - Matris för resultat - Undertema 3

Matris 5.3 Sociala sanktioner

Sociala sanktioner	
Intervjuperson A	<ul style="list-style-type: none"> • Andra bytte sida av gatan när de mötte honom. • Konstiga blickar och avståndstagande. Extrema fördomar både innan, under och efter avtjänat straff
Intervjuperson B	<ul style="list-style-type: none"> • Personer bytte kassakö i mataffären.
Intervjuperson C	
Intervjuperson D	<ul style="list-style-type: none"> • Det värsta är att bli misstrodd och missförstådd. Har fortfarande en stämpel. Läkarbesök exempelvis, behöver hela tiden bevisa att jag har ett legitimt ärende och inte är ute efter smärtlindrande.
Intervjuperson E	
Intervjuperson F	
Intervjuperson G	<ul style="list-style-type: none"> • "Har blivit kallad många saker på stan under åren. Det sitter alltid i ryggraden vad jag har gjort och varför folk dömer mig utifrån det." • Ryktesspridning. • "Största rädsla att bli dömd av andra, min familj blev även utsatta för ryktesspridning och stigma av samhället."

8.6 Bilaga 6 - Matris för resultat - Undertema 4

Matris 5.4 Attityd till samhällets och myndigheters stödinsatser

Attityd till samhällets och myndigheters stödinsatser	
Intervjuperson A	<ul style="list-style-type: none"> • Först skeptisk och arg. Skulle namnge andra för att få hjälp. Efter stödinsatser positivt inställd till rättsväsendet och den hjälp som erbjöds. • "När jag var redo fick jag gensvar och mycket hjälp från alla olika instanser" • Stort myndighetsförakt. Ville länge inte ha hjälpen som erbjöds.
Intervjuperson B	<ul style="list-style-type: none"> • Upplever inget stöd från kriminalvården. Dumt uppbyggda anstalter och låg kvalitet på de program som kriminalvården erbjuder. • Tar för lång tid att komma i kontakt med arbetsförmedlingen när man kommer ut. • KRIS är de som hjälpt.
Intervjuperson C	<ul style="list-style-type: none"> • "Kriminalvårdens <i>Bättre ut</i>, spel för galleriet. Fick inga stödinsatser såsom hjälp att hitta boende eller behandling." • Överlag en blandad upplevelse av det stöd som givits och upplevs saknas. • Upplever att hjälpen stannar innanför kriminalvårdens murar.
Intervjuperson D	<ul style="list-style-type: none"> • Kände ett svek av socialtjänsten. • Upplever att stödet skiljer sig beroende på vilken myndighet det gäller och framförallt spelar individen man möter stor roll. • "Måste ligga på myndigheterna och ljuga för att få hjälp och bli prioriterad." • För det mesta en siffra på pappret. • Stödinsatserna tas snabbt ifrån en när det börjar gå bra för en. Man måste alltid kämpa för sin hjälp.
Intervjuperson E	<ul style="list-style-type: none"> • "KRIS hjälper med de mer praktiska och sociala sakerna som Kriminalvården och Frivården ser förbi".
Intervjuperson F	<ul style="list-style-type: none"> • Har inte fått någon hjälp överhuvudtaget. • "Mycket tjafs och strul."
Intervjuperson G	<ul style="list-style-type: none"> • Svårt att vända sig till myndigheter, man vill träffa likasinnade eller personer som varit i samma sits som sig själv. • "Jag bad aldrig om hjälp. "

